

دارالافتون

ادبیات و فلسفہ، اجتماعیات، تاریخ، جغرافیہ، ادبیات

فلسفہ، اجتماعیات، تاریخ، جغرافیہ، ادبیات

ایک آبدہ بر نشر اول نور

مندرجات :

- آناطولیہ اسلامیت [کوپرولو زاده محمد فؤاد]
اسکی ساویر (مابعد) [نجیب عاصم]
آوستریا نشریاتندن : عثمانی تاریخہ دائرہ تدقیقات بولتی [راغب خلوصی]

کناپات و مجموعہ

[نجیب عاصم]

[م . ا]

[ر . خ]

چین تاریخی

حق مفہومنه دائرہ برقوقنفرانس

مجموعہ

شہزادہ ہاشمی : اوقاف اسلامیہ مطبعہ

۱۳۳۸-۱۹۲۲

آناطولیده اسلامیت

تورک استیلانیه صوکرآناطولی تاریخ دینیه بر نظر
دبوتاریخک منبعاری

موسیو « باینگهر » ، « سماونه لی بدرالدین » حقنده بوندن ایکی سنه اول « ده رایسلام »
مجموعه سنده نشر ایتیش اولدینی تدقیقنامه یه بر نوع مقدمه اولق اوزره ، آلمان شرق
جمعی مجموعه سنده کوچوک فقط موضوعی اعتباریه پک شایان دقت یکی برتبعی داهای
نشر ایتدی . علم عالمجه شیمدی یه قدر مجهول قالمش اولان « تورک استیلان سندن صوکرآکی
آناطولی تاریخ دینسی » نک اهمیتنی پک ای قاورامش و فعالیتنک مهم بر قسمنی بوفیضلی
ساحه یه حصر ایتیش اولدیغندن دولای موسیو « باینگهر » ی تقدیر ایتیمک قابل دکلدر .
بو مجهول ، مشکل ، فقط وعد ایتدیکی نتایج اعتباریله ده او قدر جاذب ساحه مساعی
اوزرنده سنه لردن بری چالیشمقده اولدیغمز ایچون ، قیمتلی مسلکداشمزک مساعیسنی
بویوک بر علاقه ایله تعقیب ایتدیگمزی سویله مک زانددر . مومالیهک « بدرالدین »
حقنده کی تدقیقنامه سی مناسبتیه ، کرک بوکا عائد تنقیداتمزی کرک آناطولی تاریخ دینسنک
ناصل تدقیق ایدیلیمسی لازم کلدیکنی « آناطولی تاریخ دینسی حقنده بعض ملاحظات »
عنوانی آلتنده ویاننده کی « عثمانلی تاریخی تدقیقاتی » مجموعه سنه یازدق . بناء علیه اوراده
درمیان ایدیلن مطالعات عمومیه یی بوراده تکراره لزوم کورمه دیکمز جهتله ، یالکمز موسیو
« باینگهر » ک بویکی مقاله سنده محتاج تنقید و توضیح کوردیکمز نقطه لری خلاصه
قید ایله اکتفا ایده جکمز . بو مناسبتله ، آناطولی تاریخ دینسی حقنده شیمدی یه قدر
الده ایده بیلدیکمز ومع التأسف هنوز اطرافلی بر صورتده نشرینه وقت وامکان بولامادیغمز

تدقیقلردن دوغان بعض نتیجه لرك بمجل بر صورتده عرضندن ، مستقبل تدقیقات ایچون بر فائده بکله دیکمزی ده علاوه ایدم . مثلاً موسیو « باینگهر » ك ، پك حقی اولارق ، هنوز علماً تدقیق ایدیله مش صاندیغی بر چوق مسئله لر وارکه ، اولره عائد تدقیقاتمز اولدجه مثبت و صریح نتیجه لره اقتران ایتمش اولمقله برابر ، هنوز غیر منتشر و بناء علیه هر کسجه مجهولدر . بو کوچوك طاسلاقده اولرك بمجلاً عرضی ، اوزرنده یورونن ساحه نك نره لری آزچوق تنور ایتدیكنی و نره لری بوسبوتون مجهول قالدیغی کوستره رك ، مستقبل متبعلری بر طاقم لزومسز یورغونلقلردن قورتاره بیلیرسه ، موضوعك تنورینه دوغرو مهم بر آدیم آتیلش دیمکدر .

۱

توركلرك آناطولی یی استیلالری ، و « آلب ارسلان » ك « ملا ذ کرد » ظفر قطعیسندن صوکرایزانس سرحدلرنده تشکل ایدن تورك امارتلرینك و حتی آناطولی سلجوقیلرینك سیاسی تاریخی ، هنوز لایقیله تدقیق ایدیله مشدر . « هوتسما » طرفندن نشر ایدیلن قیمتلی متنلره رغماً هنوز بو خصوصده طبیی ایجاب ایدن بر طاقم مهم متنلر داهاموجود اولدیغی کبی [۱] ، یاپیلان بعض مهم تدقیقلرده پك محدود و اکثریتله ناقص ویا کلیش بر حالد بولونیور [۲] .

[۱] بو میانده فارسی « ابن بیی » تاریخنك آياصوفیه کتبخانه سنده ۲۹۸۵ نومروده مفید مفصلانی و « آقسرائی » نك شیمدییه قدر پك آراستفاده ایدیلش اولان آناطولی سلجوقیلری تاریخی (یکی جامع کتبخانه سنده ، نومرو ۸۲۷ ؛ آياصوفیه ، ۳۱ : ۳) ، مراد ثانی دورنده « یازیچی اوغلی علی » طرفندن یازیلان و بر آراق طوب قاپی سرائی کتبخانه سنده کی متعدد نسخه لره استناداً نجیب عاصم پك طرفندن طبعنه باشلانیلدینی حالد مع التأسف یاریم قالان تورکجه پك مهم سلجوقنامه یی ذکر ایده بیلیرز . « قاضی برهان الدین » نامنه یازیلان « بزم و رزم » ایله قارامانلیلره عائد « شکاری تاریخی » ده آناطولینك سکزنجی عصرده کی وقایعنی آکلامق ایچون پك مهمدر . بونلردن ماعدا هنوز قسم اعظمی طبع ایدیله مش اولان ۶-۹ نجی عصرلره عائد مصر تاریخلرله تراجم احوال کتابلرنده ده آناطولی سلجوقیلرینه عائد پك مهم تفصیلات موجوددر . کیپ مؤسسه وقفیه سی طرفندن طبع ایدیلن « جامع التواریخ » ایله « جهانکشی جویی » ده آناطولی سلجوقیلرینك موغوللره مناسباتی کوسترمك اعتباریله مهم بر منبع صایلیر . « عینی » نك « عقد الجمان » آدی معظم اثر التقاطندن آناطولی سلجوقیلرینه عائد اقسامی طوبلایوب نشر ایتمك ، بسیط اولمقله برابر چوق مشکور بر تشبث اولور .

[۲] « J. Laurent » زك « ۱۰۸۱ م قدر غربی آسیاده سلجوقی تورکلری و ییزانس » (برژه له ورو ، ۱۹۱۴) عنوانلی اثری کبی . وقتيله سویله مش اولدیغمز کبی ، داهایزاده خریستیان منبعلرینه

اهل صلیب استیلالری، بیزانس محاربهری، مصر، سوریه، حلب، و خوارزم حکمدارلریله یاپیلان حربلر، داخلی مجادله لر، موغول و مؤخرأ تیمور استیلالری کبی برچوق تخریبکار عامللر، آناطولی تاریخنه عائد برچوق وثائق مکتوبه یی، کتابه لری، آثار صنعتی، محصولات فکریه یی ایحا ایتدیکی جهته آناطولی سلجوقیلرینه عائد منابع اساساً پک محدوددر. فقط الده قالان محدود منبعلر دخی هنوز تدقیق ایدیللمشدر [۱]. وایشته برطرفدن بومحدودیت، دیگر طرفدن موجود تدقیقاتک ابتدائیلکی، آوروپا مدققلرینک آناطولی سلجوقیه قلمری حقنده برطاقم افکار باطله پرورده ایتمه لرینه سببیت ویریورکه، مستقبل تدقیقات ایچون بونک نه قدر مضر اولدیعی میداننده در [۲]. سیاسی تاریخه عائد تحریاتک بیله بوقدر ابتدائی

مراجعت ایتدیکی حالدده اسلام منبعلرندن آنجاق غرب لسانلرینه ترجمه ایدیلش اولانلرینه مراجعت ایدیه ییلن و اساساً تورک تاریخی حقنده کافی معلوماته مالک بولونمایان مؤلف، موضوعی لایقیده تنویر ایدیه مشدر. سلجوقیلرک تاریخ سیاسیلرینی تنویر ایچون اول امرده اوغوز تورک لرینک اتولوژیسی حقنده اطرافلی بر تدقیق تاریخییه احتیاج وارددر. «هوتسما» نک اوغوزلر حقنده کی تدقیق [ویانه شرق مجموعه سی، ۱۱، ۲۱۹ - ۲۲۳] اکماله محتاج اولدینی کبی، «بارتولد» ک اسلام آنسیقلوپه دیسنده «غوز» لر حقنده کی مقاله سی ده بویله اطرافلی بر تدقیقه شدتله احتیاج اولدیغنی کوستریور.

[۱] سلجوقیلر تاریخی تنویر ایچون اک بویوک خدمتی کوره جک اولان آناطولی کتابه لری هنوز طویلانمادینی کبی، وفقیه لر و سبجیات شرعیه کبی باشلیجه منبعلرده داها مجهول بولونیور. خلیل ادهم بک افندینک «قیصریه شهری» و تاریخ انجمنی مجموعه سنده کی مختلف مقاله لری ایله «هوآر» ک «آناطولی ایغرافیدی»، آناطولی تاریخی تدقیقاتنده کتابه لردن نه قدر استفاده ایدیلجه کینی آکلاقمده در. موسیو «هوآر» ک ایلك جلدینی ۱۹۱۷ ده وایکنجی جلدینی اخیراً ترجمه و نشر ایتدیکی «افلاکی» مناقبیه ده سلجوقیلر وطوائف ملوک تاریخی ایچون فوق العاده مهم بر منبعدرکه، بالخاصه حرث تاریخی اعتباریله قیمتی سلجوقنامه لردن فضله در. بونی متمم اولارق «سپهسالار» مناقبیه بو دوره عائد سائر بعض آثار صوفیه نکده شایان تدقیق برر منبع اولدیغنی علاوه ایدهل.

[۲] موسیو «هوآر» کبی پک قیمتی بر اسلامیات متخصصی بیله آناطولیده آنجاق «بویوک علاءالدین» زمانده مدنی برحیاتک انکشافه باشلادیغنی قناعتنده در [«تورک ادبیاتنده ایلك متصوفلر» ی تحلیلآ journal des Savants ک قانون ثانی - شباط ۱۹۲۲ نسخه سنده کی «اسکی تورک درویشلری» مقاله سنده]. کذلک بوتون عالمرجه آناطولینک اک اسکی تورک شاعری اولارق «سلطان ولد» کوسته ریلیر؛ حالبوکه آناطولیده داها «سلطان ولد» طوغمه دن اول «احمد فقیه» کبی تورک شاعرلری موجوددی [«کوروشی چوما» مجموعه سنده «سلجوقیلر زماننده آناطولی شاعرلری» عنوانی آلتنده نشره باشلادیغمن سلسله مقالاتک ایکنجیسی بو شاعره عائد اولاجقدر]. هر حالده بونکونکی ناقص وثائق مواجهه سنده بیله، آناطولیده تورک حرثک انکشافی، عمومیتله ظن اولوندیغندن داها اوله ارجاع لازمدر.

بر ماهیتده بولوندیغی بوساحهده ، شبهه سز اوندن چوق قاریشیق اولان حرث تاریخه عائد مسائلک استکناهی طبیعی پک بویوک مشکلات عرض ایده جکدر . بالخاصه اهل سنت عقائدینه مغایر مذهبی جریانلره قارشى عصیت دینه تأثیر یله هیچ بی طرف اولمایان و «تاریخ» ی حکمدار لر مناقبندن عبارت گورهن اسکی مورخلره بو خصوصده نه قدر آز اینامق لازم کلدیکی ده دوشونولورسه ، کیدیله جک یولک مشکلاتی برقات داها توضیح ایدر . صوکر ا موسیو « باینغهر » ک اهل ایتدیکی دیگر نقطهده ، تاریخ دینی نقطه نظرندن آناطولینک مستقل و مجرد بر « کل » حالده تدقیقی قابل اولمایوب سوریه ، عراق ، آذربایجان ، خراسان ساحه لرینک ده بوکا الحاقی ایجاب ایتدیکی ، یعنی ، عمومیتله اوغوز تورکمنلرینک دینیاتی مشترکاً موضوع بحث اولمق لازم کلدیکی مسئله سیدر .

« سیحون » ساحه سندن اینه رک ماوراءالنهر وایرانده برمدت دولاشدقدن صوکر ا بیزانس سرحدلرینه کلن و سلاجوقی حکمدار و امیرلرینک عزیمکار قومانداسی آلتنده آناطولی یی تورکله شدیره ن اوغوز تورکمنلری ، کوچوک آسیانک اسلامی تاریخنده شبهه سز اک بویوک رولی اوینامش لردر . لکن آناطولی تورکلرینک اتنولوژیسی حقنده هنوز هیچ بر تاریخی تدقیق یابیلشمش اولماقله برابر ، ألمزده کی وثیقه لر بوکونکی آناطولی تورکلرینک داها قاریشیق برطاقم عناصر قومیه نك قاریشمه سندن حاصل اولدیغی صریح صورتده گوستریبور ؛ سلاجوقی سلطانلری زمانده بیزانس سرحدلرینه کلن اوغوزلر ، سوریه ده ، عراقده ، شرقی آناطولی حدودلرنده کندیلرندن عصرلرجه اول کلمش مختلف الجنس تورک کتله لرینه راست کلدکلری گبی [۱] ، آناطولیده ده بیزانسلیلر طرفندن روم ایلی دن نقل ایدیلش بعض خریستیان تورک زمره لرینی بولایلر [۲] . کذلک ، خزرلر ،

[۱] بو خصوصده داها فضله ایضاحات آلمق و بو مسئله عائد تاریخی منبعلری اوکره نمک ایچون باقکیز : [تورک ادبیاتنده ایلك متصوفلر ، ص ۲۰۶-۲۰۷ ؛ تورک ادبیاتنک ارمنی ادبیاتی اوزرنده کی تأثیراتی ، ص ۱۳-۱۴] .

[۲] اجرتلی عسکر صفتیه چین حکمدارلرینک ، ساسانیلر دورنده ایرانیلرک ، مؤخرأ عباسیلرک اوردولرنده مهم روللر ایفا ایدن تورکلر ، میلادی دو قوزنجی عصر دن اعتباراً بیزانس اوردولرنده ده خدمت ایتشلردر [لوران ، بیزانس و سلاجوقی تورکلری ، ص ۱۵ - عین مؤلف ، عربلرک فتحندن ۸۸۶ یه قدر اسلاملر و بیزانس آراسنده ارمنستان ، ص ۲۲۷] . بیزانسلیلرک قوللاندیلری طرز سیاست ایجابجه آناطولی یه حتی سوریه یه سوق و تهجیر ایتدکلری مختلف عناصر آراسنده سلاجوقیلرله قرابت قومیه لری اولان « بجنکلر » و « اوز » لرکده بولوندیغی محققدر [اسلاملر و بیزانس آراسنده

قیپچاقلر، وموغول استیلا سندن صوگرا خوارزمیلر، آق وقارا قویونلو تورکمنلری، ینه ایلخانیلر دورنده بعض موغول - تاتار زمردلری کله رک [۱]، اصل کشف کتله یی تشکیل ایدن اوغوز قاتحلیله اختلاط ایتک صورتیله، شرقی و غربی آناطولی تورکلرینک ائدیک تشکلاتی اوزرنده - مختلف ساحه لرده مختلف درجه لرده اولمق اوزره - آز جوق مؤثر اولدیلر [۲] «تیمور استیلا سی» ده شرق دن غربه یکی بعض عناصر قومیه کتیرمک و آناطولیدن بعض موغول - تاتار زمردلری سور و کله یوب تکرار شرقه گوتورمک صورتیله آناطولی

ارمنستان، ص ۲۴۸. - مسعودی، کتاب التنبیه والاشراف، ص ۱۹۴، «قاررادوو» ترجمه سی [۰].
نته کیم «ملاز کرد» میدان محاربه سنده «رومن دیوژن» ک اوردوسنده کی «اوز» عسکرلرینک «آلپ آرسلان» التحاق ایتدکلرینی بیلورز [لوبو، ج ۱۴، ص ۴۸۷ - ۵۰۰؛ کیون، ۵۷ نجی فصل؛ لوبا، کوچوک آسیا، ص ۵۱۳].

[۱] بالخاصه «اران» ساحه سنده تورکمن کتله لرینک خزر و قیپچاقلرله اختلاط ایتمکله برابر کشفات اصلیه لرینی غیب ایتدکلری محققدر. «نسوی» ک ویردیکی قیمتی معلومات، یدنجی عصر مبادیسنده «اران» مرعالرینک کوچیه تورکمنلرک سورولریله دولو اولدیغنی، «مغان» صحرا سنده بوکون اولدیغنی کی اوزمان ده چربانلق ایدن تورکمنلرک موجودیتنی، آراس قییلرینک هپ تورکمنلرله مسکون اولوب حتی «اران» تورکمنلرینک «حسام الدین قلیج آرسلان» عنوانی برامیره تابع بولوندیغنی گورستمکده در. «جلال الدین خوارزمشاه» ک وفاتندن صوگرا، برچوق خوارزم امراسی، معیتلرنده کی تورک کتله لرله برابر «بویوک علاء الدین» ه التجا ایتمشلر سده مؤخرأ - «ابن بیی» ده تفصیلاً مندرج - بعض اسبابدن دولایی سوریه و الجزیره طرفنه چکیلیمکه مجبور اولمشلردر. جلال الدین اوردوسنک قسم اعظمی «قانقلی» تورکلرندن و امرانک همان هپسی ینه «قانقلیلر» دن مرکب اولمقله برابر اوردوده قسماً «خلج، قیپچاق، تورکمن» کی مختلف تورک شعبه لرینه منسوب عسکرلرده واردی. ینه بو ائشاده عراق و الجزیره ده تورکلرک حتی «آمد» امیرینک معیتنده قیپچاق تورکلرینک موجودیتنی «نسوی» بیلدیردیکی گبی، الجزیره ده و «آناطاکیه، حلب» جوارلرنده مصر و سوریه سلطانلرینه تابع تورکمنلرک موجودیتنی بوتون اسلام و خریستیان مورخری - ویلیورلر [مثلاً «هینی» تاریخنه، کمال لدیک «حلب تاریخی» نه بایبکر، ۶۱۰ وقایعنده]. آق وقارا قویونلو تورکمنلرینه کلنجه، بونلر «آرغون» (۶۸۳-۶۹۰) زماننده اورته آسیادن قالدوب غربه کلدیلر؛ قارا قویونلر آذربایجان و سیواس نواحیه سینه، آن قویونلیرده دیاربکر طرفلرینه یا ییلدیرکه. بونلرک تشکیل ایتدکلری دولتلر حقنده شرق منابعنده مبدول معلوماته تصادف اولومقله برابر هنوز بونلره دائر علمی بر تدقیق یاپیلامشدر [روضه الصفا، حبیب السیر، عالی کی مطبوع منبعلرله «عالم آرای غفاری» و «لاری» کی یازمه لره مراجعت]. آناطولی به مؤخرأ کلن موغول - تاتار زمردلری حقنده آشاغیده مختصراً معلومات ویره جکیز.

[۲] بومسائلک لایقیله تنوری ایچون تاریخ تبعاتی کافی دکلر؛ بو ساحه لرده یاپیلاجق صاغلام اتنوگرافی مشاهده لری سایه سنده تدقیقات تاریخیه ده کی ا کسبیک نقطه لر اکمال ویا کلیشملرک تصحیح اولونه بیله جکدر.

اتنولوژیسی اوزرندە مؤثر اولدی [۱]. الك صوكر «صفوی» حرکتی، آناطولیدن بعض «قزیلباش» زمره لرینک روم ایلی یه نقلی و بعض تورکمن قبیله لرینک «شاه اسماعیل» تبعاً غربدن شرقه دونمه لری گبی بعض نتایج وجوده گتیردیسه ده [۲]، اتنولوژی نقطه سندن بونک بویوک براهیتی اولماش واساساً اوتارینخدن صوکراده تاریخ دینی اعتباریله مؤثر اولاجق حادثه لر وقوعه کلمه مشدر [۳]. یالکیز، مختلف تورک شعبه لرینک اختلاطلرینی گوسترن بویوک خلاصه یی اکمال ایچون، موقع جغرافیسی ایجابی اولارق، عصرلردن بری مختلف عرق و ملیتلره جلوه گاه اولان بو ساحه ده، تورک لری ویا خارجی برطاقم عناصرله اختلاطلرینی علاوه ایتمه لی یز: اسلام دینه ویا خریستیانلغک مختلف شکلرینه منسوب اولان بو آری و سامی قوملرک برر برر تعدادی سیله اپی اوزون برایشدر. هله بونلرک تورکلره درحه اختلاط و تصالب لری و بونلردن تورکلره انتقال ایدن دینی ویا سائر ماهیتده عنعنه لرک تثبیت و تدقیق ایچون داها پک اوزون اتنوگرافی و تاریخ تدقیقاتنه احتیاج وارددر [۴].

[۱] موغوللرک آناطولیده کی حاکمیتی اثناسنده، مختلف وسیله لرله آناطولی یه برطاقم موغول تاتارکنله لری کلرک مساعد ساحه لرده عشرت خالنده یاشامشلر و آناطولی قوتلی بر مرکزیت سیاسیه یه تابع بولونمادیقی جهنله او آنارشیدن بالاستفاده گاه او طرفه گاه بو طرفه یاردم ایدرک چاپوچلیق صورتیه نیم مستقل برکوجبه حیاتی سورمشلردر: کر میاندکی «چاودار تاتارلری» نک اورخان غازیله چارپیشدقلرینی بیله یکه زکی [مطبوع و غیرمطبوع بالعموم عثمانلی تاریخلرنده تفصیلاتی وارددر؛ مثلاً عاشق پاشا زاده، ص ۲۵؛ منجم باشی ترجمه سی، ج ۳، ص ۲۸۱]، «چلی سلطان محمد» زده آناطولیده کی مختلف تاتار بکلریله اپی زمان چارپیشدیغنی [عالی، ص ۲۵۲] حتی بونلردن برطاقنی روم ایلی یه تهجیر بیله ایتدیکنی [منجم باشی، ج ۴، ص ۳۳۳] بیلورز. بونلر، کویا امداده کلدک لری مملکتلری بیله یغما و تخریبیدن چکینمز لردی [عالی، عین جلد، ص ۱۵۸]. «قارا تاتارلر» ککنجه، کویا «ییلدیرم بایزیدخان» ک وصیتنه اتباعاً تیمورک کندیسبله برابر آلوب کوتوردیکی بو زمره حقنده «منجم باشی» یه باقیکنز [ج ۳، ص ۳۱۴]. تیمور استیلاسنک الک مهم نتیجه سی، روم ایلی یه آناطولیدن پک جوق تورک قافله لرینک کچمه سی و آناطولینک خرابیسنه مقابل روم ایلینک معمریتی و تورکله شمه سیدر [اسکی عثمانلی منبع لری بو خصوصده کاملاً متفقدر].

[۲] آشاغیده بوکا دائر ایجاب ایدن ایضاحات ویریشدر.

[۳] اوتنجی عصردن صوکر آناطولیده دینی - سیاسی ماهیتده بویوک حرکتلره تصادف ایدیله من. آرا صیرا تحث ایدن بعض اوفاق حادثه لرده هر نقطه نظر دن ماضی یه مربوطدر.

[۴] بو خصوصده «رامزه ی» ک برطاقم تدقیقلری واردر که، «باینگهر» بونلری «آناطولیده

اسلامیت» مقاله سنده [ادبیات فاکولته سی مجموعه سی، ج ۲، ص ۳، ص ۲۱۵] و «شیخ بدرالدین» حقنده کی اثرنده [ص ۶۷] ذکر ایتکده در. مع مافیه آناطولیده کی اسکی برلی ویا خریستیان عنعنه لر یله تورکمنلر آراسنده کی عنعنه لر بیننده مشابهلر بولمده فوق العاده احتیاطکار

آناطولینک بو کونکی اسلام اهاالیسنی تشکیل ایدن و قسم اعظمی فاتح تورکملردن مرکب اولان بوقومی عنصرلرک حیات دینه سنی لایقیله آکلامق ایچون ، بونلرک آناطولییه ناصل ونه ماهیتده برحوله اعتقاد ایله کلدکلرینی و اوساحده نه لر بولدقلرینی بیلمک لازمدیر . المزدکی وثیقه لرله بونی ولو تقریبی بر صورتده اولسون اوکر نمک قالدیر : اسلام مدنیق داتر سینه ائی زماندن بری گیرمش اولان «ماوراءالنهر» و «ایران» ساحه لرینه کلزدن اول ، اوغوز تورکملری آراسنده خریستیانلغک بر آراق قسماً انتشار ایتمش اولدینی محققدر [۱] .

داورانالیدر . مثلاً « ژورژ یاقوب » ، روماده تحته جیلق ، مرانغوزلقله اشتغال ایدن « Dendrophores » لر ایله « تنکه تحته جیلری » و بعض بکتاشی عادتلیله « سمن آیینان » ک بحث ایتدیکی « آرتوتیریتلر Artotyrites » آراسنده بر طاقم مشابهلر تأسیسنه چالشمه سسه ده [Der islam, II, 232-234] موسسو ، « رهنه باسسه » نک پک حقی اولارق اعتراض ایتدیکی وجهله ، بو اعتقادات و عنعناتک عصر لرجه فاصله دن صوکرانه واسطه ایله انتقال ایتدیکی ایضاح اولونا مانجه ، دکل بویه سیال ، حتی بردن بره پک قطعی کورونن مشابهلر اوزرینه بیله استناد ایدیله من [Revue de l'histoire des religions, tom LXVI, 226] . بو ماهیتده فرضیه لردن اولق اوزره ، مثلاً - آشاغیده ایضاح ایدیلن - « بابائیلر » قیامنک ، و آخراً اسلامی و لو ظاهر ی اولسون قبول ایدن مانوی المذهب « پولیسین لر Pauliciens » - که عرب مورخلری بونلره « بیالفه » دیرلر [مسعودی ، مروج الذهب ، ج ۸ ، ص ۷۵] - مملکتنده حاضر لاندینی واک قوی طرفدار لرینی اوساحده بولدینی [بونلر حقنده تفصیلات ایچون « لوران » ک « اسلام و بیزانس آراسنده ارمنستان » نه باقکیز : ص ۲۴۹ و متعاقب] ، و بناء علیه تورکلرک او ساحه لره حتی سلجوقی استیلا سندن چوق اول کله لر ی حسبیه بونلرک اعتقاداتیله « بابائی » تورکملرینک اعتقاداتی آراسنده بر مشابعت بولونه بیله چکی ده در میان اولونه بیلمیر که ، زمان و مکان اعتباریله روابطی چوق داها صریح اولدیغندن دولایی بو فرضیه یی دیگر لرندن چوق داها قوتلی عد ایده بیلیرز . هر حالده بوکی مسائله ، بالخاصه بونلره عائد علمی تدقیقاتک ابتدائی لکندن دولایی پک احتیاطی داورانق و عجله تعمیلردن قاجینمق شرط اصلیدر .

[۱] بو خصوصده تفصیلات ایچون « قزوینی » نک « آثار البلاد » یله [ووسته نفه لد طبی ، ص ۳۹۴-۳۹۶] « عجایب المخلوقات » ینه [ووسته نفه لد طبی ، ص ۱۹۴] باقکیز . « بارتولد » اسلام آنسیقلوبه دیسنه یازدینی « بورتاس » ماده سنده « ابن رسته » دن نقلاً اوغوزلرک خریستیانلغی حقنده ایضاحات ویرمکده در . « بارتولد ، رادلوف ، پترووسکی » کی روس عالمترینک بوکا عائد اثرلری حقنده « باینغهر » کتابیات معلوماتی ویرمکده در [آناطولییده اسلامیت ، ص ۱۹۴] . آیریجه « هالهوی » نک بو خصوصده کی خلاصه سنده مراجعت ایدیکز [تاریخ ادیان مجموعه سی ، ج ۲۲ نجی جلد ، ۲۸۹-۳۰۱] . تورکلر آراسنده نسطوریلک حقنده « تورک ادبیاتی تاریخی » نه باقکیز [برنجی کتاب ، ص ۴۸ و متعاقب] ؛ مع مافیه اوراده اویغورلر آراسنده خاقانک اهنداسنی انتاج ایدن بوبیوک جریانک « نسطوریلک » دکل داها بویوک بر قوتله « مانیجه میزم » اولدینی حقنده کی صوک نقطه نظر ، « آبه نو » کی بعضیلرینک اعتراضاتنه رغماً [ژورنال آسیاتیک ، ۱۹۱۳ ، ج ۲ ، ص ۴۶۳-۴۵۱] ، « شاوان ، په للیو » کی اک معروف سینولوغلر و علی العموم آلمان تورقولوغلاری طرفندن قبول ایدیلکده در .

كذلك مختلف تورك شعبه لرینك مختلف زمانلرده «مانده ئیزم» ی، «بودیزم» ی [۱]، «مانیخه ئیزم» ی قبول ایتدکلرینی ده بیلورز [۲]؛ اوغوزلرك و اوغوزلرله پك صیقی برقرابت قومیه لری بولونان «قپچاق» لرك موسویلکی قبول ایتمش اولان «خزرلر» له جغرافی رابطه لری دوشونولنجه، سلجوقیلرده وجودی فرض اولونان توراتی نفوذلرك منشأی مسئله سی ده قولایجه آکلاشیلیر [۳]. آنجاق، بوخارجدن کله یابانجی اعتقاد سیستم لری نه قدر قوتلی و متکمل اولورسه اولسون، «سیحون» ساحه سندن جنوبه اینهرك یاواش یاواش اسلامیتی قبول ایدن کوچیه اوغوز تورکمنلری اوزرنده اسکی ابتدائی دینلرینک و اسکی عنعنه لرینک، صوکرادن قبول ایتدکلری دینلردن داها نافذ اولدیغی محققدر. بناء علیه اسلامیتک بو تورکمنلر آراسنده ناصیل برتلقی به مظهر اولدیغی و نه شکللر آلدیغی آراشدیررکن، یکی اسلامی شکللر آلتنده اسکی قومی عنعنه لرك ایزلرینی تحری ایتک و مثلاً خلق و لیلری اولان تورکمن «بابا» لرنده اسکی تورک «قام-اوزان» لرینک اسلاملاشمش شکلنی کورمک

[۱] «بودیزم» ک اسلامیتده کی بویوک تأثیری حقنده «غولدییه ر» ک بودیزمک اسلامیته تأثیری «مقاله سیله [بودایشته، ۱۹۰۳، ص ۴۴]، [le dogme et la loi de l'islam, P. geuthner, 1920] عنوانی پک مهم اثرینه باقکیز. بودیست عنعنه لرینک اورتا آسیاده کی تورک اولیا منقبه لرینه ناصل اجرای تأثیر ایتدیکنی «تورک ادبیاتنده ایلاک متصوفلر» ده قیصه جه کوسترمشدک [ص ۳۹ و ۱۳۱]. پروفیسور «مارقووارت»، «جهانکشای جوبینی» ده اویغوزلرك اهتداسی حقنده موجود منقبه یی [کپ مؤسسسه سی طبعی، ج ۱، ص ۳۹-۴۵] بونلرك «بودیزم» ی قبول ایتدکاری طرزنده تفسیر ایتکده در [Sitzungsber. Berl. Akade, 1912, P. 486-502]. تورکلر آراسنده کی بو مختلف دینلر حقنده «تورک ادبیاتی تاریخی» نده ده مختصر معلومات واردر [برنجی کتاب، ص ۲۰].

[۲] بو خصوصده کافی معلومات ویدیلو غرافیک ایضاحات آلمق ایچون «شاوان» و «په لایو» نک شو اثرینه باقکیز: [un traité manichéen retrouvé en Chine, 1643]

[۳] ایلاک سلجوقیلرده کی «اسرائیل، میکائیل، سلیمان، داود» کبی اسملرك موجودیتنی بعضیلری خریستیانلق و برطاقی ده- بو برنجی مدعادن داها قوتسز اولارق- موسویلاک تأثیراته عطف ایدیورلرسه ده، بزه کوره بو فرضیه لرك نه بویوک برقوتی نه ده اهمیتی واردر. چونکه بوسامی اسملر اسلام عنعنه- سنده ده موجود اولدینی کبی، اوغوزلر آراسنده خریستیانلقک موجودیتی ده اساساً معلومدر. سلجوقیلرك بواسملری آله لری پک اعلا اسلام تأثیرینه ده عطف اولونه بیلیر؛ زیرا اوغوزلر سلجوقیلرك ظهورندن چوق اول اسلامله مناسباته کیریشمشلر و حتی برقسعی «سیحون» ساحه سندن آشاغی اینمشلردی. دردنجی عصرک ایلاک نصفنده یاشایان «مسعودی»، «غرش، بست، سظام، سجستان» ساحه لرنده تورک عرقنه منسوب «غوز» و «خلیج» لرك اپی زماندن بری یاشادیغی «بیلدیریور [صروج الذهب، ج ۳، ص ۲۵۴؛ ج ۵، ص ۳۰۲].

مورخ دینی ایچون بر ضرورت در [۱]. مهاجرت یوللری اوزرنده راستلادقلری طاغلره ، نهرلره ، براقدقلری وطنلرندکي اسملری ویرمک صورتیه غنغناته مربوطیتلرینی کوسترهن اوغوز کتله لرینک حیات دینی سنده ، بوکبی خارجی وسطحی عامللردن زیاده اسکی قومی عقیده لرك تاثیرینی آرامق شه سز داها دوشرو کورونیور [۲].

ایشته بویوک سلجوقی سلطنتده اولدینی کی آناطولی سلجوقیلرندده تورکمنلرک بو عظیم رولی آکلاشیلدقدن صوکر [۳] ، آناطولی سلجوقیلرینک سرایلرند و آناطولینک بویوک مرکز لرند هانکی مذهبک حاکم اولدینی حقنده موسیو «باینغره» طرفندن ایلری سورولن سؤالک اهمیتتی اولدقجه تناقص ایدر . «بساسیری» نك اداره ایتدیکی شیعی قیامنی ازهن «طوغرول بک» دن اعتباراً بغداد خلیفه لرینه قارشى مماشاتکار داورانمینی اسلامی سیاستلرینه بر عمده اتخذایدن [۴] سلجوقی حکمدارلرینک رسماً «سنی» اولدقلری وایچلرندن مثلاً

[۱] اسکی تورک اوزانلری حقنده باقکیز : [تورک ادبیاتنک منشأی ، ملی تبعلر ، صای ۴ ، ص ۱۶-۲۷ ؛ تورک ادبیاتنده ایلاک متصوفلر ، ص ۲۷۳ ؛ تورک ادبیاتی تاریخی ، برنجی کتاب ، ص ۷۷].

[۲] سیچون ساحه سندن غربی آناطولی به حتی روم ایلی به قدار اوغوزلرک مهاجرت یوللری اوزرند «بن طاغ ، نهر ، قصبه ، اسملرینه مکرراً تصادف اولونور . بر مثال اولق اوزره «یسی» حواله سنده کی «قاراجوق طاغ : قاراجه طاغ» اسمنه آذربایجانده ، دیاربکر طرفلرند ، آنقره جوارنده تصادف ایدلریکنی سسویلله یلم . علی الايجاب بو مثاللردن بوزلرجه سی ذکر اولونه بیلیر .

آناطولیده اسکی عشیرت اسملریله یاد اولونان برجوق کویلرده واردرکه ، بو اسملر اورایه ایلاک دفعه کان تورکلرک هانکی بویدن اولدینی کوسترمک اعتباریله اتنولوژی تدقیقاتی ایچون فوق العاده مهمدر . آناطولیده اجرا ایدیلرک مستقبل تدقیقاتده بو جهت اصلاً اهل اولونه ملیدر .

[۳] بویوک سلجوقی سلطنتنک مداراستنادینی باشلیجه تورکمنلرک تشکیل ایتدیکنی «نظام الملک» بک صریح اولارق آکلاتیور [سیاستنامه ، ۲۶ نجی مبحث] . طبق بونک کی ، آناطولی سلجوقیلرینک مرکز استادی ده باشلیجه اوغوز تورکلریدی [ابن بیی ترجمه سی ، ص ۹۹] . مع مافیه سلجوقیلرک بو ایکی شعبه سی ده ملی بر دولت حالنده قالمایه رق مختلف ملتله حاکم بر ایمپراطورلق شکانی آلدقلرندن ، اوردولرند مختلف عنصرلر بولونیوردی . نظام الملکک بو خصوصده کی بک مهم مطالعاتی و آناطولی سلجوقیلرند اوردو تشکیلاتی حقنده داها اطرافلی معلومات آلمق ایچون باقکیز : [سلجوقیلر زماننده آناطولیده تورک مدنیتی ، ملی تبعلر ، صای ۵ ، ص ۱۹۳-۲۳۲] .

تورکمنلرک سلجوقی سلطنتنده کی بویوک روللرینی آکلامق ایچون «هوتسما» نك نشر ایتدیکی متلر بک صریحدر . آشاغیده بوکا عائد بعض تفصیلات داها ویره جکیز .

[۴] بو حادته حقنده «وهیل» ک «تاریخ خلفا» سیله «هوآر» ک عرب تاریخه ، «ابن الفلانیسی» نك «تاریخ دمشق» ینه (آمه دروز طبعی) و «جورجی زیدان» ک «مدنیت اسلامیة تاریخی» نه باقکیز . بغدادده کی «سنی-شیعی» اختلافلری و تورکلرک بو خصوصده کی بویوک روللری حقنده مدنیت اسلامیة

«سنجر» کبی بعضی لرینک مسائل مذهبیہ قارشى چوق علاقہ دار داوراندقاری محقق ایسہدہ [۱]، فعلاً بونک بویوک رمعنا افادہ ایتہدیکنی حقلى اولارق ادعا ایدہ بیلیرز. چونکہ

تاوینخندہ کوزہل بر خلاصہ وارددر [ج ۴، ص ۲۶۳]. اسلام تاریخنک اوعصرده کی سہای عمومیدی و مذهب دعواسی آلتندہ فاطمیلرک وسائر لرینک سیاسی مقصدلری نظر اعتبارہ آلیننجه کورولورک «طوغرول بک» و خلفلری عباسی خلیفہ لرینی و «حنفیلک» ی مدافعہ ایتمکله بالذات ابراطور اقلربنی دہ مدافعہ ایتمش اولیورلردی [تفصیلات ایچون: ملی تتبعلر، صای ۵، ص ۲۰۸ و ۲۲۴]۔ نظام الملک، سیاستنامہ، ۲۱ و ۴۲ نجی فصللر]۔

[۱] «طوغرول بک» و «آپ آرسلان» متعصب حنفی ایدیلر؛ برنجیسی ہر بازار ابرتسی و پرشنہ کولری اوروج طوتدینی کبی، دیکری دہ حتی شافعیلردن بیله نفرت ایدہ جک قدر متعصبیدی [سیاستنامہ، ۲۱ نجی مبحث ذیندہ]۔ فقط بویوکا رغماً، طوغرول بکک زمان سلطنتندہ، اہل سنت علماسی وزیر «عمیدالملک» ک اثر فسادى اولان برچوق تعقیباتہ اوغرامشلردر. «نیشاپور» شافعیلرینک رئیس «استاد ابوسہل» ی استرقاب ایدن «عمیدالملک» مذهباً معتزلی اولدینی جہتلہ رافضیلر کی شیخینہ وسائر اصحابہ سب ایدیور، «کرامیہ» و «مجسمہ» لر کی جناب حق تجسم ایلوردی [سبکی طبقاتی، ج ۲، ص ۲۷۰]۔ بناء علیہ مسائل مذہبیہ اطرافیلہ واقف اولامایان طوغرول بکک صفوتندن بالاستفادہ، اوندن، منبرلردہ بدعت صاحب لرینہ لعنت ایدیلہ سی امرینی آلدی؛ ونہایت بر طاقم اسنادات ایلہ، اصولاً اشعری اولان حنفیلردہ داخل اولق اوزرہ بوتون شافعیلر اہل بدعت عد اولونہرق، «ابوالحسن الاشعری» ایلہ بالعموم اہل سنتہ منبرلردہ سب اولونمغہ باشلادی. اک بویوک اہل سنت علماسی عراق و حجازہ مهاجر تہ مجبور قالدیلر. «سبکی» دہ تفصیلاتی موجود اولان بو حرکت، «آپ آرسلان» ک جلوسی و شافعی المذهب «نظام الملک» ک وزارتی اوزرینہ توقف ابتدی؛ «امام الحرمین»، ابو اسحق شیرازی، ابوقاسم قشیری «باشدہ اولارق اہل سنت علماسی تکرار بر لرینہ دوندکری کبی، اونلرایچون یکیدن یکی بر طاقم مدرسہ لردہ یاپیلدی. بوصیرادہ «اشعریلر» ایلہ «حنبیلر» آراسندہ دہ بر طاقم اختلافات ظهور ایتمشہدہ، صدد مزدن خارجدرہ «بساسیری» نک قوودینی خلیفہ نی، را کب اولدینی قاطرینک یولاری الندہ اولارق ۴۵۱ ذی القعدہ۔ سندہ یکرمی بشنجی بازار کونی بغداددہ کی سراینہ ادخال ایدن «طوغرول» دن صوکر، «آپ آرسلان» دہ، «شیعیلک» نامی آلتندہ مصر دہ کی فاطمی خلیفہ لرینک سیاسی و دینی نفوذ لرینی قیرمغہ اوغراشہرق، مکدہ «القائم باصرالہ» نامنہ خطبہ او قوتدینندن دولایی اورانک امیرینی بویوک بر مبلغ احسانیلہ تلطیف ایتمش و «مدینہ» امیرینہ دہ عین صورتلہ بر طاقم وعدلردہ بولونمشدی (۶۲۲ ہجری)۔ حلب اہالیسی اوندن قورقدقیری جہتلہ ولو شکلاً اولسون سنیلکی قبول و خطبہ یی عباسی خلیفہ سیلہ سلطان نامنہ او قونمغہ باشلامشلردی. «امام غزالی» ایلہ ماجراسی مشہور اولان «سلطان سنجر» ک شیعی اہلہداری اولوب شیعیلرک «امام مسرور» تلقیسیلہ ناصل ظریفانہ استہزا ایتدیکنی «صور الاقالیم» دن نقلاً «دولتشاء» بیلدیریور [براون طبی، ص ۶۶]۔ سلجوقیلرک «اسماعیلیلر» علیہندہ کی شدتلی حرکتلری دہ معلومدر. بومسائلک داها زیادہ تنویری ایچون اطرافلی بر مذہب اسلامیہ تاریخی «نہ احتیاج شدید وارددر. محب فاضلہ مدرس «شرف الدین»، افتدینک سلجوقیلر دورندہ کی مذهب مسئلہ لری حقندہ حاضر لادینی تدقیقات انتشار ایدرسہ علم عالمی ایچون بک قیمتدار اولاجقدرہ.

داها سلجوقیلرک ظهوریدن اول باشلا یه رق اسلام عالمده شدتله حکمران اولان صوفیانه جریانلر ، حتی « سنیلک » عنوانی آلتنده بیله ، شیعی روحنی خلق و کزیده لر آراسنده او قدر قوتله یایمشدی که ، عین حالی آناطولینک دینی تاریخنده ده صراحة کورمکده یز [۱] .

آناطولی تاریخ دینیسنده الهمهم موضوع تدقیقی تشکیل ایدن تورکمن بویلرین کلنجه ، اونلر « کلام » عالمترینک فلسفی مناظره لرینه عامیله لایفدقالارق ، یالکیز کندی قومی عنعنه لرینه مطابق کلن و آشاغیده ایضاح ایده جکمز وجهله تورکمن بابالری طرفندن تلقین ایدیلن عقیده لری قبول ایله اکتفا ایدیورلردی . بناء علیه موسیو « بابینغه ر » ک - روس عالمترینه استناداً - ماوراءالنهر و ایرانک سنی اولمایوب شدتی « علوی » تأثیری آلتنده بولوندیغی [۲] و اورادن کلن آناطولی سلجوقیلرینک مطلقاً « شیعی » مذهبنده اولدقلری ادعا ایتمه سی

[۱] صوفیانه جریانلرک شیعیلک اساساتیله نه قدر یاقیندن علاقه دار اولدیغی « غولدزیهر » یوقاریده مذکور اثرنده کندیسنه خاص وضوح و صلاحیتله پک صریح بر صورتده کورسترمکده در . مثلاً صوفیلرک « انسان کامل ، قطب » تلقیلریله شیعیلرده کی « امام » تلفیسی آراسنده کی مشابهت لریک زیاده تدقیقه شایاندر [طرائق الحقائق ، ج ۱ ، ص ۲۲۳] . سنیلکی مفرط صورتده التزام ایدن بر طاقم طریقتلرده بیله شیعی تأثیراتی پک بارزدر . فقط بوکا باقه رق اونلری « شیعی » دائره سینه ادخال ایتمک شبهه سز که یا کلیدشدر . اساساً « عاشقان را مذهب و ملت خداست » دییه ن حقیقی صوفیلر ، بویله مذهب اختلافلرینک تماماً فوقنده درلر . « حضرت علی » یه و اهل بیته محبت ، تورکمر آراسنده منتشر طریقتلرده د کیشمه بر اساسدر . حضرت علینک قهرمانلاری آناطولی تورکلرینک ادبیاتنده ، اک اسکی زمانلردن اعتباراً ، پک مقبول و متعمم بر موضوعدر که ، قیمتی صوک زمانلره قدر غیب ایتمه مشدر .

[۲] کرک « قاراخانلر » کرک « ساچوقیلر » عادتاً متعصبانه دینه جک بر صورتده سنیلکی التزام و مدافعه ایدیورلردی . مع مافییه داها « سامانیلر » زماننده خراسانده موجودیتنی کورسترن شیعیلک حرکتی ماوراءالنهرده ده خفی بر صورتده موجود ایدی . ماوراءالنهرده بویوک بر شعی حرکتی ۴۳۶ تاریخنده وقوعبولمشدر که « بغراخان » اسماعیللری قل عام ایتدیرمک صورتیله بونی تمزله مشدر [ابن الاثیر ، ج ۸ ، ص ۱۸۰] . هر حالده « بارتولد » ک ویردیکی معلوماته نظراً بشنجی و آلتنجی عصرلرده ماوراءالنهرده کی بویوک حکمدارلرک قویو برر حنفی اولدقلرینه قوتله حکم ایده بیلیرز [بارتولد ، موغول استیلایی زماننده تورکستان] . « فریدالدین عطار » ک - آلتنجی عصرک صوک ویا یدنجی عصرک ایلک سینه لرنده - « سمرقند » ده دوچار اولدنی برتهلکه بو خصوصده پک معنیداردر : اونک « مظهر العجایب » آدلی اثرنده اون ایکی امامک وبالخاصه حضرت علینک مدحنده پک زیاده مبالغه کورسترمه سی و « غیبت مهدی » یه معتقد اولدیغنی اظهار ایتمه سی اوزرینه « سمرقند » ک بویوک فقیهلرندن بری اونی و افضیلکله اتهام ایده رک ، کتابنک احراقنه و حتی کندیسنک اعدامنه فتوا ویرمشدی . « فریدالدین » بو اتهام قارشیسنده پک مشکلاته جانی قور تاره بیلمشدر [تذکره اولیا مقدمه سی ، ص ی] . قاراخانلرک سنیلکینه رغماً ، « Shaw » ک نشر ایتدیکی « تذکره بغراخان » ده شیعیلک تأثیراتی پک صریحدر .

پك دوغرو صایلاماز [۲۱]؛ المزدده بوكا عائد بعض وثیقه لر بولونمسه سنه رغماً، «باینگه رهك ادعاسنی یوقاریده سویله دیکمز طرزده تصحیح ایتك، نتیجه نی دکیشدیرمه مکه برابر، تاریخی حقیقه ده داها اویغون وشه سزداها، آز قابل اعتراضدر [۲۲]. صوفیلک جریانسك، بر

[۲۱] آناطولی سلجوقیلرینك شیعی مذهبنده بولوندقیری ادعاسی هیچ براساس تاریخی به استناد ایدمه من. بوسلله دن یالکز «رکن الدین سلیمان» (جلوسی ۵۹۳) ك مذهب فلاسفه به میلی اولدیغنی «ابن بی» و عرب مورخلری یازدقیری کبی [ابن الاثیر، ابوالفدا، ابن خلدون تاریخلرینه مراجعت]، «جامع الدول» ده ده بو حالندن دولایي سوء عقیده ومسائل دینی ده مبالانسزلقله اتهام ایدلدیکی یازیلیدر [خلیل ادهم، قیصری شهری، ص ۱۲]. ماوراءالنهرده هلویلكك انتشاری معلوم اولقله برابر، موسیو باینگه رك «بخارا» نی قوتلی برشیعی مرکزی کبی کوسترمه سی بردن بره قبول ایدیله من:

بخاراده «آل برهان» لقبیله معروف اولان حنفی المذهب «صدر جهان» لر، اوراده حنفیلکك عصرلرجه نه قوتلی بر صورتده دوام ایتدیکنی ایضاح واثباته کافیدر [بونلره عائد معلومات و تاریخی منبعلر ایچون: تورک ادبیاتنده ایلک متصوفلر، ص ۷۳؛ آریجه «نسوی» نك «سیره جلال الدین» نه (هودا طبعی) و «نکارستان غفاری» ایله «عوفی» نك «جامع الحکایات» ه باقکمز. «عینی»، «هقدالجان» ده یدنجی عصرک ایلک سنه لرنده صدرجهانك معیتنده کی اوچوز فقیه ایله برای حج بغداده اوغرا دیغنی وخلیفه ایله وزیردن ماعدا هرکسك استقباله چیقیدیغنی تفصیلاً آکلاتیر]. «باینگه ره» بو حکمنده ده پك عجول داورانمشدر. آناطولی سلجوقی حکمدارلرینك حنفیلکی حقه ده آشاغیده ایضاحات واردر.

[۲۲] اورته آسیاده کی تورک طریقلرنده و تورکار آراسنده کی خلق عنعنه لرنده هلویلكك قوتلی ایزلرینی کورمك ایچون «تورک ادبیاتنده ایلک متصوفلر» ه باقکمز [ص ۶۹]. یسویلكده کی بوتایل غایت صریحدر. بوكا علاوه اولوق اوزره «نصر ابن احمد سامانی» (۳۰۱-۳۳۱) زماننده تورک مملکتلرینی کزه ن سیاح «ابودلف» ك برمشاهده سنی ذکر ایدمه: اوکا نظراً «بغراج» تورکارینك پادشاهی «امام زین العابدین» احفادن اولوب بوقیله افرادی «حضرت علی» یی «اله عرب» عد ایدرلردی [بومهم سیاحتنامه ۱۸۴۵ ده لایتنجه ترجمه سی و متنیله برابر برلینده باصیلیمشسه ده، اصلی «معجم البلدان» ده در. «قزوینی» عجائب المخلوقاتنده بوندن التقاطده بولونمشدرکه، «غولذیه ره» اسلامیه عائد اثرنده بغراجلرده کی بوعلویلك حادثه سنی اورادن نقل ایتمشدر: ص ۱۰۹]. بو حادثه اسکی تورک باغایزمنك مفرط شیعه تلقیاتی آلتنه صاقلانمسه سی صورتنده ایضاح اولوته بیلیرکه، بوراده «کوک تاگری» برینه «حضرت علی» قائم اولمشدر. اویغورلرده «توته یزم» و «مانیخه یزم» بقایاسنك شیعی تلقیلرله صورت امتزاجی حقه ده «مارقو وارت» بعض مطالعه لر درمیان ایتکده در [Sitzungsber. Ber. Akad. 1912, 486-502]. حالبوکه «مارتین هارتمان»، چین مسلمانلرنده قوتلی شیعی تأثیراتی بولوندیغنی فرضیه سنی قبول ایتیه رهك، بالعکس «قونفوجیوس» تأثیراتی بوندن داها مهم بولمده در [تاریخ ادیان مجموعه سی، ۶۶ نجی جلد، ص ۲۴۵]. بوتون بونلره علاوه، «نظام الملک» ك پك صریح اولمایان بر فقره سندن او عصرده «سمرقند» ده رافضیلکك متعم بولوندیغنی نتیجه سی استدلال اولونه بیله جکینی [سیاستنامه]، و بوكا علاوه یدنجی و سکرزنجی عصرلرده «ماوراءالنهر» خلقنك رافضیلکك شهرت قاراندقیری ده سویله یلم [لطائف عبید زاکانی، مطبعة ابوالضیاء، ۱۳۰۳، ص ۴]. هر حالده بومسئله لر حقه ده داها اوزون و اطرافلی تدقیقات اجرا سنه احتیاج قطعی واردر.

چوق عاملار الجاسیاه ، شیعی روحنی حتی الك متعصب سنی شکلری آله صوفیه سی مذاهب اسلامیة تاریخک او قدر صاعلام برعمده سی ، بر متعارف سی در که بوراده اونی دور و دراز ایضاحه لزوم کور میورز. یالکیز، الکشیان اعتماد منبعلرک «شیعه امامیه» مذهبه سالک اولارق طایتدیر دقلری عباسی خلیفه سی «ناصر لدین الله» (۵۲۵-۶۲۲)ک [۱] کندی زماننده کی «ارباب فتوت» کده مقتداسی اولدیغنی و بویوک صوفی «شهاب الدین سهروردی» ایله پک صمیمی مناسبات پرورده ایتدیکنی علاوه ایدلم [۲] . تاریخ دینی تدقیقاتنده، خارجی عنوانلردن وظاهری شکللردن زیاده، اصل، او اشکال التنده کی حقیقی اعتقادلرک صمیمی ماهیتی و منشأ و قیمتی آکلامغه چالیشمه لیدر .

۲

آناطولی یه کلن تورک کتله لرینک آنولوژیسی واونلر آراسنده حکمران مختلف المنشأ اعتقادلرک ماهیتله اوساحه ده کی مذهبی جریانلر حقنده ویریلن بوقیصه ایضاحاتدن سوکرا، صوفیلک جریانک بوراده کی تجلیاتی آراشدیره بیلیرز . بو مهم مسئله یی مقدما «تورک ادبیاتنده ایلك متصوفلر» ده قسماً موضوع بحث ایتدیکنمز جهته بوراده عین شیلری تکرار ایدمک دکلز ؛ یالکیز ، بعض مطالعات عمومیه یه تردیفأ اوراده مندرج اولمایان یکی نتایج تدقیقاتمزی خلاصه صرض ایتک ایستیورز .

آناطولی ساچوقی حکمدارلرینک ، ایران سلجوقیلری و قرون وسطانک سائر اسلام حکمدارلری کبی، شیخلره قارشى بویوک بر حرمت و محبت بسله دکلری و یکی فتح ایتدکلری الکلرده اونلرایچون بر چوق تکیه لرانشا و زنکین و قفلر تخصیص ایتدکلری محققدر: (۵۴۵۵) ده «آماسیه» ده کی «خانقاه مسعودی» نک انشاسی، شبهه سز، منفرد بر حادته دکلدر [۳] .

[۱] «ابوالفدا» ، «کتاب الفخری» قیلندن منبعلره استناداً : تورک ادبیاتنده ایلك متصوفلر

ص ۲۳۹

[۲] عین اثر ، عین صحیفه . آشاغیده ایضاح ایدمکمز وجهله «فتوت» اساسلریله شیعیلک عقائدی و علویلك آراسنده پک صبیقی مناسبتلر واردر که ، بو حادته ده اونی کوستره بیلیر .

[۳] طوب قاپی سراینده کی تورکجه سلجوقنامه ده ایلك سلجوقیلرک درویشلره قارشى توجهکارانه معامله لرینی کوستره ن بر چوق نقطه لر واردر . کذلک «نظام الملک» ، «قشیری» ایله «امام الحرمین» و بالخاصه «ابوعلى الفارمدی» یه پک زیاده حرمت ایدردی [ابن الاثیر ، ج ۱۰ ، ص ۸۶] . کذلک «سلطان سنجر» ک حنفی المذهب بویوک صوفی «شیخ یوسف همدانی» یه قارشى بویوک حرمتی واردی

آناطولی تاریخی حقنده کی معلوماتنر چوغالدیجه ، بو مدعایی تأیید ایدم جک داها برچوق دایملر بولاجغز . بزم قناعتمز کوره ، آناطولیده کی تورک مرکز لرنده حیات مدنیه و فکریه نك انکشافی - آوروپا مستشرقلرینک مطالعه لرینه رغماً - « علاء الدین کیقباد اول » زمانندن اولکی دورده لره ارجاع ایتمک لازمدر ؛ لیکن تدقیقات حاضرده نك کفایتسزلیکی و اساساً وثائق لازمه نك - یوقاریده ایضاح ایتدیکمز عامللردن دولایی - اورتهدن قالمش بولونماسی ، بزمه آنجاق یدنجی عصر دن اعتباراً آناطولیده کی صوفیانه جریانلری تدقیق امکاتی بخش ایتمکده در . بو خصوصده نظر اعتباره آلینه جق مهم بر نقطه ، صوفیلک جریاننک ، اساساً تورک اولقله برابر عرب ، عجم ، کورد ، و مهتدی یرلیلر کی مختلف عناصرک تصالبندن تشکل ایدن و عرب - عجم حرثلرینک شدتلی تأثیراتی النده قالان بویوک مرکز لرده کی تجلیاتی ، یابانجی حرثلره لاقید و قومی عنعنه لرینه قوتله باغلی تورکمن زمره لری آراسنده کی تجلیاتندن آیرمقدردر . ایضاحات آتی ، بوتفریق خصوصنده نه قدر حقیقی اولدیغی زی داها بویوک بر صراحتله میدان قویه جقدر .

یدنجی عصر ائاسنده آناطولیده تصوف تاریخنک بر چوق بویوک سیالرینه تصادف ایدیورز . اک باشد « ذات باری بی وجود مطلق عد ایدن » و مفرط طرفدارلری قدر متعصب علمدارلری ده بولونان بویوک صوفی « محی الدین عربی » دن (۵۶۰ - ۶۳۸) دن باشلایه رق ، ینه قونیه ده « اوحد الدین کرمانی » بی ، توقاتده کندی مرید و متعقدی مشهور « معین الدین بروانه » نك یاپدیردینی خانقاهده « لمعات » صاحبی « فخر الدین عراقی » بی ، قیصریه و سیواسده « مرصاد العباد » مؤلفی « شیخ نجم الدین دایه » بی ، قونیه ده « محی الدین » ک وحدت وجود فلسفه سنی بوتون او محیطده تعمیم ایدن « صدر الدین قونوی » بی ، اونک مرید لرندن اولوب ینه شیخ اکبرک بعض مصنفاتی شرح ایدن « مؤید الدین جندی » ایله

[تورک ادبیاتنده ایلك متصوفلر ، ص ۷۹] . کذاک آناطولی سلجوقیلرینک ده بوعومی عنعنه دن آیریلمایه رق صوفیلره قارشى پک ملتفت و ممابشاتکاردا اوراندقلرینی کرک « ابن بیی » دن ، کرک « افلاکی » و « سیه سالار » ک مناقب کتابلرندن قطعی اوله رق اوکره نیورز . « مجد الدین بغدادی » نك قتلی کی بعض منفرد حاده لر دن صرف نظر ، خوارزمشاهلرک ده مشایخه قارشى حرمتلری « نسوی » جوی ، نفحات » کی منبعلردن استدلال اولونیور . ایوم آناطولینک هر ساحه سنی قایلایان تر به لر ، تکیه لر ، و شخصیت تاریخیه لری اونوتولار ق یالکز خلق عنعنه سنده منقبه لری قالمش و ایلر حقنده مستقبلاً یاپیلاجق تدقیقات ، آناطولیده صوفیلک جریاننک عصر لرحه ناصل اجرای حکم ایتدیکنی داها صریح صورتده میدان چیقاره جقدر .

« ابن الفارض » ك « قصيدة تأتية » سنه شرح يازان « سعد الدين فرغانى » يى ، مغربلى « عفيف الدين تلمسانى » يى ، وبالخاصه « جلال الدين رومى » يى (۶۰۴-۶۷۲) صايه بيليرز [۱] .
تصوف تاريخنده مهم ايزلر براقش اولان بوبويوك شخصيتلردن بعضيلرى حقنده تدقيقات ياپيلمىشه ده ، بو تدقيقات هنوز ابتدائى ونا كافيدر . آنجوق شوراسى كمال امنيتله ادعا اولونه بيليركه ، بونلرك هېسى ده ، اوراق تفك نقطه نظر فرقلردن صرف نظر ، « محى الدين عربى » نك برازمظم ويا بس تمثالر آلتنده نشره چاليشدينى كنيش فلسفه صوفيه نك مدافعلىدر ؛
و بو اعتبارله ايله بونلرى « ابوسعيد ابوالخير » ك اك چوق موفقيتله تمثيل ايتديكى اسكى « خراسان صوفيلرى » زمره سنك معقبلىرى عد ايدى بيليرز [۲] . اساساً تاريخ دينى نقطه نظرندن ، تلقين دائره سى پك محدود ويوكسك برصنفة منحصر قالان بوبويوك فرديتلك

[۱] بونلر حقنده داها فضله تفصيلات ايچون « تورك ادبياتنده ايلك متصوفلر » ، « براون » ك عجم ادبياتى تاريخنك ايكنجى جلدينه ، « نيقولسن » ك اخيراً نشر ايتديكى اسلام صوفيلكى تدقيقاتنه ، « عفيف الدين » حقنده « هوآر » ك تدقيقنامه سنه « Centenario Michel Amari , t . II, p. 263 et suiv » باقكز . مع مافيه « شيخ اكبر » ايله « مولانا » حقنده هنوز موضوع ايله متناسب قيمتلى مونوغرافيلر موجود دكلدر . حالبوكه اسلام تصوفى تاريخى ايچون بوكا شدتله احتياج واردر ؛
والله موجود واثاق بوايشى موفقيتله اتمامه كافيدر .

[۲] « ملامتية » عنوانيله ده معروف اولان بو خراسان صوفيلرى حقنده « ماسينيون » .
[حلاج وحلاجيه ، « هارتويغ دهره نبورغ » نامه چيقاريلان مخطره لر مجموعه سنده ، ص ۳۱۱-۳۲۲] ،
« ريخارد هارتمان » ك « دهرايسلام » مجموعه سنده كى مقاله سنه [۱۹۱۷ جلدنده] ، « غولديزبهر » ك اثرينه [ص ۱۳۹] باقكز . بو « ملامتية » زمره سى حقنده داها مفصل معلومات « قلندريه و قلندريه شعبه لرى » حقنده حاضر لاديف مزبويوك جلدده در . « ابوسعيد ابوالخير » حقنده « نيقولسن » ك يوقا ريده ذكر ايتديكمز اثرى پك مهم اولقله برابر ، موضوعى تماميله احاطه ايتمش صاييلا ماز . بزم اسكى تاريخى منبعلر مرده صيق صيق تكرر ايدن « خراسان ارنلرى » نك حقيقى معناسى ، خراساندىن كلن درويشلر دكل ، « ملامتية » مسلككندى صوفيلر ديمكدركه ، اك اسكى منابع صوفيه ده « عراقيلر » مقابلى اولارق قوللانيان « خراسانيلىر » دن برباشقا برشى دكلدر . داها ساسانيلىرك سلطنتى زمانىدىن برى توركلر ايچون يابانجى بر ساحه اولمايان خراسانده ، اسلاميتى متعاقب توركلرك حتى بالخاصه اوغوزلرك عصرلرجه بولوندينى وبونلر آراساندىن برچوقلرينك آناطولى به كلديكى محقق اولقله برابر ، « خراسان ارنلرى » تعبيرينك برمنشا جغرافى دكل برمسلك صوفيانه افاده ايتديكى محققدر . مع مافيه بوتعبيرى قوللانا اونجى عصر مورخلى ده - شيمديكى مدققلر كى - شهبه سزبونك معناسى ياكليش آكلابورلردى . مع مافيه « مسلك صوفيانه » تعبيرينك ده ياكليش آكلاشيلمامه سى ايچون شونى ده بالخاصه علاوه ايدىلمكه ، « غولديزبهر » ك پك دوغرو مطالعه سى وجهله ، « خراسانيلىر » كى يكدىكرينه آنچوق بكمزه ين صوفيلرك مسلكلىرى آراسانده بيله عيفيت دكل آنجاق مشابهلر آرامق لازمدر .

تاریخی سیمالرندن واصل اعتقادلرینی کوسترمه ن تصوفی سیستملرندن زیاده، بونلرک خلق کتلهسی آراسنده کی منقبه وی سیمالری و او «ته اولوژی میستیک» سیستملرینک خلق آراسنده ناصل دکیشه رک نه غریب و بسیط اعتقاد شکلری حاله انقلاب ایتدیکی مسئلهسی شایان تدقیقدر. بوعتبار ایله، عادتاً یکی اعتقاد زمهره لری وجوده کترین «طریقت» لری رولنی تدقیق ایتک و آناطولیده اک زیاده هانکی طریقتلرک تعمیم وانتشار ایتدیکنی آرامق مورخ دینی ایچون ایلك هدفی تشکیل ایدر.

داها ایلك سلجوقیلر زمانندن اعتباراً «دارالجهاد» اولان آناطولییه، تورکمن بویلریله برابر برچوق تورکمن «بابالر» ینک، اورتیه آسیا، خوارزم و خراسان ساحه لرندن «یسویه» طریقتنه منسوب درویشلرک، «خراسان صوفیلری» دیدیکمز «ملامتی» شعبه لرینه منسوب شیخلرک، عراق، سوریه و ایراندن تورلوتورلو عقیده لره مالک انسانلرک کلوب قسماً - یکی تأسس ایدن - اسلام شهرلریله یاواش یاواش اسلاملاشمغه باشلایان اسکی مرکز لره یرلشدکلری طبعییدر. بونلر آراسنده تاریخ دینی نقطه سندن اک مهم روللری اوینایانلر، بویوک مرکز لرده عجم حرثنه مفتون سرایلرده اوتورورق حکمدارلرک و امیرلرک حمایه سی آلتنده یاشایان عجم پرست صوفیلر دکل، تورکمن بویلری آراسنده اسکی اوزانلردن منتقل هاله قدسیته محاط اولارق اوبسیط وابتدائی روحلرده تسلطن ایدن «بابا» لردر. عرب و عجم ادبیات صوفیه سنک بوتون دقایقنه واقف اولارق بلیغ فارسی شعرلر، عربجه کتابلر و شرحلر یازان بوايک قسم صوفیلر، شهرلرک عرقاً چوق قاریشیق و عجم حرثنه چوق پرستشکار خلقنه خطاب ایتدکلری حاله [۱]، غریب قیافتلری، آغز لرده دولاشان کرامتلری، مجذوبانه یاشایشلریله

[۱] «ابن بی» و «مناقب سپهسالار»، «افلاکی مناقبی» کبی منبعلرده، یدنجی عصر آناطولی شهرلرینک خصوصی حیاته عائد پک شاباز دقت ایضاحات و معلوماته تصادف اولوغنده در. شهرلرده عرب، عجم و یرلی خریستیان عنعنه لرینک تأثیری شبهه سز تورکمن اوبه لرنده کندن پک چوق فضله اولمقله برابر، تورکک ایزی موسیو «باینگهر» ک ظن ایتدیکی نسبتده ده اهمیت سز دکلدی: سرایلرده وبالخاصه اوردوده تورک اوزانلری تورکولر، دستانلر، الهیلر اوقودقلری کبی، تورکجه ده - شبهه سز فارسی درجه سنده اولماقله برابر - برطاقم ادبی محصوللر وجوده کتیریلیوردی. مدرسه لسانی ایه، طبیعی اولارق، داها فضله عربجه یدی. بناءً علیه «آناطولی سلجوقیلرنده سیاسی و دینی حیاتک تماماً ایران تأثیری آلتنده بولوندیغنی» سویله مک شیعیلرک ایران بر محصول اولدیغنی سویله مک قیلندن پک مبالغه لی بر تعمیم نتیجه سیدر [«غولذیه» ک بوخصوصده کی مطالعاتنه یاقکز: ص ۱۹۴].

اسکی «باقسی - قام» لرك خاطره سنی اسلامی شکل آئنده یاشاتان [۱] تورکمن بابالری ، اوغوز بویلرینه ، آکلایه حقلری بر دیلمه ، «اسلامیتک» اسکی قومی غنجه لره تطابق ایدن صوفیانه فقط بسیط و عوامی بر شکل محرفی ، تلقین ایدیورلردی . آناطولیده دولتک رسمی مذهبی اولان «سنیلک» شکلی محافظه سیاستنی تعقیب ایدن سلجوقی ایمپراطور لرینک [۲] مختلف عنصرلردن مرکب اوردولرینه قارشو ، دینی و با سیاسی بر حرکت یاپه بیله جک جانلی عنصر ، یالکیز بو کوچبه تورکمن بویلریدی ؛ بناء علیه بوزمانلردن باشلایه رق ، عثمانلی سلطنتک مؤخر دورلرینه قدر ، آناطولیده تحدت ایدن بوتون دینی - سیاسی قیاملرده دائمی بوتورکمن بویلرینک ایلك پلانده بولوندیغی کوره جکیز .

بالخاصه موغول استیلا سندن صو کرا ، استیلا ایدیلن یاخود استیلا قورقوسنه معروض بولونان یرلردن آناطولییه درویش مهاجرتی فوق العاده چوغالیدی : تورکستان و بخارا دن ، خوارزمده ، عراق دن ، ایران دن بر جوق درویشلرک سلجوقی سلطنتک حمایه سنه صیفینمق

[۱] «رادلوف» ک تصویر ایتدیکی بو اسکی تورک «باقسی - قام - اوزان» لرینک روللری ، قیافتلری ، وجدلی رقصلری ایله «قلندریه» طریقتنه منسوب تورکمن بابالری قیافتلری ، روللری ، ذکر و سماعلری آراسنده کی قطعی و صریح مشابهت کوزه چارچماق ممکن دکلدیر . بوجنس بابالردن اولوب آشاغیده کندیسندن بحث ایده جکیز «براق بابا» حقه کی تفصیلاتله «رادلوف» ک تصویر ایتدیکی محنه بی قارشیشدیرمق کافیدر [Das Schamentum und sein Kultus, 1885] . بویوک فیلوزوف «ووند» ، اقوامک تکامل روحیلرینه عائد مشهور اثرنده ، شامانلرک پروجد واستغراق دانسلرندن بحث ایدرکن ، تورک طریقتلرنده ومثلا مولوی ورفاعیلرده موجود ذکر و سماع ، شمالی سیریا بوز قیرلری اقوامیله قرابتلری اولان تورک قبیله لری واسطه سیله تورکلره داخل اولماسی احتمالی سرد ایتکده در . حالبوکه بز ، داهما «ووند» ک بو مطالعه سنه راست کلزدن اول ، «یسوی» و «نقشبندیلر» ده کی «ذکراره» نک تورکلره خاص اولدیغی برطاقم تاریخی وثیقه لرله کوشتمش و حق بوذ کرده قیرغیز «باقسی - شامان» لرینک رقصلرنده کی حرکاتک بقیه سی موجود اولدیغی سویله مدک [تورک ادبیاتنده ایلك متصوفلر ، ص ۱۳۳] .

[۲] «باینگهر» ک آناطولی سلجوقیلری ایچون شیعیلکی رسمی دین عد ایتمه سی [آناطولیده اسلامیت ، ص ۱۹۱ و ۱۹۳] تمامیه یاکلیشدر ؛ وهیچ بروثقیه استناد ایتز ، یوقاریده ذکر ایتدیگیز مختلف دلائلدن باشقا ، بونلرک ازدواجلرنده نکاحی «حنفی» اصولنجه عقد ایتدیردکلری حقه . اودور حیات سیاسی سنه قاریشمش و حتی سفارتله آناطولییه بیله کیتمش - براسلام مورخنک صریح افاده سنی ده ذکر ایده بیلیرز [کمال الدین» ک «تاریخ حلب» ترجمه سی ، ادغار بلوشه ، ص ۲۰۰ ، طابع لورو ، ۱۹۰۰] . کذلک «ابن بی» ، بویوک «علاء الدین کیقباد» ک اصول وفروعه «امام اعظم» مذهبه سالک اولمقله برابر یالکیز صباح نمازینی شافعی مذهبه کوره ادا ایتدیگنی صراحة سویلیور [هواسما ، سلجوقی متلری ، ج ۳ ، ص ۲۱۴ ؛ ج ۴ ، ص ۹۳] .

ایچون قوشدقلری بیلیوزز [۱]. کرک موغول استیلا سندن اول کرک صو کرا آناطولی یه کلن بودرویشلر آراسنده اک بویوک اکثریتی «قلندریه» زمزمه سنه واونک «حیدریه» کبی باشلیجه شعبه لرینه منسوب انسانلر تشکیل ایتدیکی جهته [۲]، اک اول، صوفیاک تاریخنک شیمدی یه قدر کلیاً اهامال ایدیلش بو خارق العاده مهم تجلیلری حقنده کی تدقیقاتمیزک نتایجی عرض ایتمک لازمدر. چونکه، آناطولی و غربی ایرانده اون برنجی عصره قدر قوتله دوام ایدن دینی قایناشمه لر و بدنجی عصر دن اعتباراً تشکل ایدن مختلف زمزمه و طریقتلر، ماهیت و اهمیت علم عالمجه حالا آکلاشیلامایان بو «قلندریه» تاریخنه شدتله مربوط بولونیور [۳]. منشائی «حدون قصار» و «ابوسعید ابوالخیر» کبی بویوک صوفیلرک تمثیل ایتدیکی خراسان «ملاطیه» سندن آلارق، خاطرهمی عصر لرجه اونوتولمایان شیخ «جمال الدین ساوی» (۳۸۲ - ۴۶۳) دن صو کرا [۴] «سوریه»، مصر، عراق، ایران، هندستان،

- [۱] «افلاکی» مناقبنده، بخارادن برطاقم علما و درویشانک آناطولی یه کلدکلری کویستره ن فقره لره تصادف اولونور. اسلام و تورک ساحه لرندن آناطولی یه دوغرو بو مهاجرت جریانی عصر لر دن بری موجوددی؛ بترست موغول استیلا سندنک بوجریانی شدتلمدیرمه سی غایت طبیعیدر.
- [۲] قلندریه درویشلری، مسلکلی ایجابی اولارق، دائماً سیر و سیاحتله مشغول اولدقلری کبی، عمومیتله ده مجرد بولوندقلرندن، اکثریا غلبه لی زمزمه لر حالده مملکت مملکت دولاشیرلردی. حالبوکه بویوک شهرلرده، طایفه شمش شیخلرک صریدلری عمومیتله اورانک اصناف و عمله سندن، مأمورلرندن و سائر مستقر صنوف خلقدن مرکب ایدی. خوارزمک موغوللر طرفندن استیلا سته یقین «شیخ نجم الدین کبرا» صرید و خلیفه لرندن برچوقلرینک، اونک امریله، مهاجرت ایتدکلری و شیخک بر قسم اصحابیله موغوللره قارشی حرب ایدوب شهید اولدینی «نفحات الانس» ده مسطوردر [لامی ترجمه سی، ص ۴۷۹].
- [۳] «قلندریه» جریانی، اسلام تاریخ دینیسینک اک شایان دقت بر حادثه سنی تشکیل ایتدیکی حالده هنوز بوکا عائد اک بسیط بر تدقیق علمی بیله یاپیلاماشدر. بو خصوصده حاضر لادیفمز مفصل بر مونوغرافی قریباً نشر ایتمک امیدنده یزکه یوقاریده کی تفصیلات اونک چوق مختصر بر نتیجه سیدر.
- «قلندریه» جریانک ماهیتی حقنده شیمدی یه قدر معلوم اولان یکانه منبع معلومات، «عوارف المعارف» ده بوجریانله «ملاطیه» آراسنده کی فرقلی کویستره ن اوراق بر پارچه درکه، اوندن نقلاً وهمان همان عینی کلمه لرله «ابن حجر» ده، «مقریزی» ده، «نفحات الانس» ده، «کشاف اصطلاحات» ده، صاری عبدالله اقدینک «مرآت الاصفیا» مننده، «هدایت» ک «ریاض العارفین» نده، و «حریری زاده» نک «تبیان وسائل الحقائق» نده [فاتح کتبخانه سی یازمه سی] مندرجدر. اثر مرده بونک اک اسکی منشأ لرندن مختلف ساحه لرده کی اک صو ک تجلیاتنه قدر بوتون صفحات تکاملنی پک مفصل صورتده کویستردک. «ادغار بلوشه» بو خصوصده کی معلوماتی یالکیز «سهروردی» دن آلمشدر [ژورنال آزبایک، ۱۹۰۲، مایس - حزیران نسخه سی، ص ۴۳۴].
- [۴] اشکال خارجی، طرز حیات و حتی تلقیات اعتباریله هند «Sadhu» لرینی پک زیاده خاطر لاتان

اورتہ آسیا، ساحہ لرندہ انکشاف ایدن و کندیسنه مخصوص آیین و ارکانک غرابتیلہ سالکک۔
 ینک مسائل سائرہ دینہ دہ کی پک آشکار مبالا تسزلقلرندن دولای «عوارف المعارف» مؤلفی
 «سہروردی» کی فلاسیق صوفیلر طرفندن پک آغیر اتہاماتہ معروض براقیلان «قلندریہ»
 زمردسی [۱]، اسکی منبعلر دہ «طائفہ ابدالان»، ویا «جوالقہ» نامی آلتندہ دہ ذکر اولونورکہ،
 اسکی عثمانلی مورخلر ینک «ابدال»، ایشیق، طورلاق، شیاد، حیدری، ادمی، جامی،
 شمس، کی معنأ همان همان مترادف کلمہ لرلہ قصدایتدکلری، ہب بو «قلندر» لر در [۲]۔ «ابو
 سعید ابوالخیر»، «شیخ الاسلام احمد الجامی النامق»، «شیخ بہاء الدین زکریای مولتانی»،
 «فخر الدین عراقی»، «قلندر نامہ» مؤلفی «سید حسینی» کی بویوک صوفیلر دہ یوکسک
 وخصوصی بر فلسفہ صوفیہ شکلندہ تجلی ایدن قلندرلک، اولدقہ غلبہ لق کتلہ لر حالندہ
 کندیلر ینہ خاص بایراقلر و دونبہ لکلرلہ شہردن شہرہ دولاشان «قلندریہ» منتسبلری آراسندہ
 بوسبتون باشقابر شکل آلیوردی [۳]۔ فی الحقیقہ، قلندرلکک اساسی قیود و علایق دنیویہ دن

قلندرلکک منشأی حقندہ «قلندریہ» حقندہ کی اثر مزہ مراجعت۔ «ابن بطوطہ» نک۔ ولادت
 ووفات تاریخی تصریح ایتیمہ رک۔ یالکز بعض مناقبی ذکر ایتدیکی «جمال الدین ساوی» حقندہ،
 «خطیب فارسی» عنوانی بر شاعری۔ حتی «کاتب چلبی» یہ بیلہ مجهول قلمش۔ «قلندر نامہ» سندن
 نقلاً ایضاحات لازمہ دہ اورادہ در۔

[۱] «قلندریہ» زمردسی اک صوک زمانلرہ قدر مختلف مؤلفلر طرفندن بو جنس اتہاملرہ
 اوغرابتیلہ شدکہ، اثر مزہ بو اتہاماتک ماہیت حقیقیہ سی حقندہ تنقیدات و تفصیلات موجود در۔
 مع مافیہ داها اول «ملا متیہ» زمرد سنک وحتی۔ «غزالی» و «قشیری» دن اول۔ علی العموم
 «صوفیہ» نک، و مؤخرأ «اعظم اولیا» دن عدایدیلش بویوک شخصیتلرک دہ بویلہ اسناداتہ معروض
 براقیلد یغنی اونو تمامہ لیدر۔ «کتاب البدأ والتاریخ» مؤلفی صوفیہ یی «کفر و اباحہ» ایلہ اتہام ایتدیکی
 کی [ہوآر طبی، ج ۵، ص ۱۴۸]، «ابن حزم» دہ «ابو سعید ابوالخیر» حقندہ شدتلی بر
 لسان قوللا تمقندہ در۔ «حدون قصار»، «حلاج»، و «بایزید بسطامی» معقبی اولان کنیش فلسفی
 تلقیلرہ مالک «ملا متیہ»، «حلاجیہ»، «طیفوریہ» کی زمرد لر دکل، کتاب وسنتہ اک فضلہ متمسک
 صوفیلر بیلہ بو کی آغیر اتہاماتدن قورتولامامشدر [طبقات شعرانی، ۱۳۱۶، طبی، ج ۱، ص ۱۲]۔
 ۱۳؛ کتاب البواقیت والجواهر، ج ۱، ص ۱۴-۱۵]۔ «سید الطائفہ»، «عبدالمشاغ» کی
 عنوانلرہ معروف «جنید بغدادی» بیلہ، بوتون تفقہ و تورہنہ رغماً، تکفیر و زندیقہ لہ اتہام ایدیلشدر
 [ہطار تذکرہ سی، ج ۲، ص ۶]۔

[۲] بورادہ ذکر اولونان بو مختلف اصطلاحلر حقندہ لسانی و تاریخی مفصل ایضاحات «قلندریہ»
 حقندہ کی کتابمزہ در۔ شیمدی یہ قدر بو کلمہ لرک حقیقی مدلوللری حقندہ ہیچ برجدی تدقیق یاپیلما مشدر۔
 [۳] بو اسملری کچن مختلف شخصیتلر و «قلندریہ» نک تشکیلندہ بونلرک آیری آیری روللری
 حقندہ کتابمزہ مفصل معلومات وارد در۔ «قلندریہ» زمرد سی منسوبلر ینک عصر لر دن بری ناصل بر حیات

کلیاً آزاده اولارق اصلا کله چکی دوشونمه مکدر؛ «تجرد، ی، فقر و تسهل، ی، ملامت، ی» کندیلرینه شعار ایدن و حتی هدف ملامت اولمق ایچون «چار ضرب» اولمه بی یعنی صاحی، صقالی، قاشلری قازیمه بی و تکالیف دینه یه قارشى مبالا تسزلفی اختیار ایدن بو آدملرک، اکثریتله، آشاغی طبقه لردن طوپلانمش و پک اینجه بر طاقم ملاحظات و تجارب صوفیانه یه قابلیتسز اولدقلرینی ده دوشونورسه ک، کندیلرنده کی هضم ایدیللمه مش «پانته یست» اعتقاداتنک «دوروسیران» و «حلول و تناسخ» کبی بر طاقم اعتقادلره و بالنتیجه عادتاً «اباحیه» یه منجر اولاجنی کندیلککندن آکلاشیلیر [۱]. «حیدریلک» ککنجه، یسوی و بکتاشی عنعنه سینه کیره ن مشهور شیخ «قطب الدین حیدر» ادعای انتساب ایدن بوزمرده ده، هر نقطه نظر دن «قلندریلک» ک پک مهم بر شعبه سی اولارق تلقی اولونه بیلیر [۲].

کچیردکلری، بونک واسباب و سواثقی، دیگر طریقته لرله «قلندریه» آراسنده بو خصوصده کوزه چارپان بعض مشابهلرک ماهیتی کبی پک مهم بر طاقم مسئله لر حقنده معلومات آلمق ایچون ینه اورایه باقکزه. [۱] بو حالی یالکیز «قلندریه» ده دکل اساس اعتباریله اوندن تشعب ایدن سائر بر طاقم تصوفی زمره لرده ده کوریورز. اساساً یوکسک بر قابلیت فلسفیه یه مالک و تجارب صوفیانه یه مستعد انسانلرک آنجاق هضم ایده بیلر جکلری بر طاقم تلقیلر، بسیط ذهنیت صاحبی انسانلر آراسنده هان دائماً بونتیجه لره منجر اولور. «مولانا» نک: «هر که را اسرار کار آموختند * مهر کردند و دهانرا دوختند» دی، سی ایشته بونکته یه مستند اولدینی کبی، «اخلاق علائی» صاحبنک: «عوامک دقایق علوم و متشابهات قرآن و سر قضا و قدر و مشکلات اسرار حکمت و شریعتدن سؤال ایتمه سنی» غایت بویوک بر آفت تلقی ایدهرک اونلرک آنجاق «مسائل صیام و تراویح و قیامدن» بحث ایتمه سنی کافی کورمه سی ده عین اندیشه یه مبنیدر [اخلاق علائی، برنجی کتاب، ص ۲۰۶].

[۲] «دولتشاه» کبی بر طاقم مؤلفره کوره «فریدالدین عطار» ک کنجلککنده یازمش اولدینی «حیدر نامه» عنوانی مثنوی، «زاوه» ده کی تکیه سی عصرلرجه شهرتی غائب ایتمه ین بو «قطب الدین حیدر» عاتدر؛ و «عطار» ده اونک مریدلرنددر. دیگر پک محدود بر قسم مؤلفلرایسه بونی قبول ایتزلر. هر نه اولورسه اولسون آلتنجی عصرک صوک نصفنده بویوک بر شهرت قازانمش اولان و «قروینی» نک روایتنه کوره بالخاصه تورک کنجلری آراسنده بر چوق مریدلری بولونان بوشیخ، نسلاً تورک ایدی؛ و «۶۱۷» ده هنوز بر حیات بولنیوردی [آثار البلاد، ص ۲۵۶]. شیخ بر تورک شهزاده سی اولدینی بالعموم تاریخی منبعلرده و اونلردن نقلاً دولتشاهده مقیددر، ص ۱۹۲. «شاه سنجان» ک: «رندی دیدم نشسته بر خنک زمین * نه کفر و نه اسلام و نه دنیا و نه دین» مصراعلریله تصویر ایتدیکی بومجذوب صوفی، موغول تاریخلرندن نقلاً «حبیب السیر» ک ویردیکی معلوماته کوره ۶۱۸ ده وفات ایتشددر [حبیب السیر، ج ۲، جزؤ ۳، ص ۷۶؛ اوندن نقلاً ریاض الجنة، دارالفنونده کی یکانه یازمه نسخه. - دولتشاهه کوره وفاتی ۵۹۷ و یا ۶۰۲ ده]. یدنجی عصر دن اعتباراً آناطولىده بعض حیدری درویشلرینه راست کلدیکمز کبی [افلاکی ترجمه سی، ج ۱، ص ۱۹۶، ۳۶۹]، مؤخر

هر معناسیله مفرط « علوی » تمایلاتی حائز اولان « قلندریه » طریقتک [۱] تأثیراتی، بشنچی عصر دن باشلایه رق، بوتون اسلام عالمنده وبالخاصه مفرط « شیعی » داها دوغروسى « باطنی » اعتقاد اتنک شدتله حکمران اولدینی « سوریه » و « حلب » ساحه سنده کی کشف تور کمن کتله لری اوزرنده او قادار مؤثر اولمشدرکه، بورالرده انکشاف ایتیش اولان مثلاً « حریری » کبی - مؤخرآ رفاعی شعبه لرندن عدایدیلش - برطریققی، مشهور مؤسسسی « شیخ ابی الحسن علی الحریری » (۵۴۸-۶۴۵) نك معلوم اولان شخصیتنه نظرآ، « قلندریه » شعبه لرندن صایمق البت داها طوغریدر . [۲] آشاغیده بوتون دلائیلله کوستره جکمز وجهله « شیعیلک » ایله « مسلك

عصرلرده آناطولیدن برطاقم تورک درویشلرینک اونک زاویه سنه کیتدکلرینی [لمظات، کتبخانه عمومی یازمه سی]، سکزنجی عصرده هندستانه قدر اسلام عالمنک هر طرفنده حیدری درویشلرینه راست کلندیکنی [ابن بطوطه ده] ، « ۹ - ۱۱ » نهجی عصرلرده ده ایران و تورکیاده حیدری درویشلرینه و تکیه لرینه تصادف ایدلدیکنی بیلپورز [مفصل ایضاحات « قلندریه » حقنده کی کتابزده در] . بو بویوک تورک صوفیسی، مؤخرآ کندی نامه اضافه ایدیلش اولان « تربت » قصبه سنده مدفوندر [« حبیب السیر »] - کوی لوستره نیچ ، ص ۳۵۶ ؛ - حمدالله مستوفی ، نزهة القلوب ، ۱۵۱ و ۱۵۴ ؛ - ابن بطوطه ترجمه سی ، ج ۱ ، ص ۴۴۲ ؛ - طرائق الحقایق ، بستان السیاحه دن نقلآ ، ج ۲ ، ص ۲۸۷ و ج ۳ ، ص ۳۳۶ . « قاضی سید نورالله » ، « حیدریه » طریقتنک تبریزده مدفون « سید قطب الدین حیدر تونی » یه منسوب اولدینی سویلر سده ده دوغرو دکلدر؛ مؤلف بو ایکی شخصی بربریله قاریشدرمشدر [مجالس المؤمنین ، برنجی و آلتنجی مجلسلره مزاجعت] . بویوک صوفی « شاه نعمه الله » ک « قطب الدین حیدر » حقنده برمدحیه سی وارددر . « نورالهدی لمن اهتدی » مؤلفی « قاره قاش زاده » نك طبیعی پک ابتدئی بر طرزده آکلاتدینی حیدریلکک ، قلندریه ایله علاقه سی ، انکشاف تاریخیسی ، هر صورتله بر تورک محصولی اولدینی وعوامل مرکبه سی، دردست نشر اولان اثر مزده در [« حیدریه » طریقتنک علم عالمنجه مجهولیتی « اسلام آنسیقلوپه دیسی » نده بوکا عائد هیچ بر شی بولوننامه سیله ده ثابتدر] .

[۱] بونلرک طرز ذکرلری حقنده « تبیان وسائل الحقائق » ده مندرج معلومات بو خصوصده پک صریحدر: بونلرک ذکرلرینی تشکیل ایدن « یالله ، یا محمد ، یا علی ، یا فاطمه ، یا حسن ، یا حسین » دستوری بوعلویلکی پک ابی کوسته ریر .

[۲] بو شیخ و تأسیس ایتدیکی طریقت حقنده « ماسینیون » طرفدن اسلام آنسیقلوپه دیسنه یازیلش اولان « حریری » ماده سنه باقیکز . مفرط پانتئیزی دولایسیله - حتی « غزالی » یی و « شیخ اکبر » ی دخی اتهام ایدن - « ابن تیمه » نك شدتلی تنقیداته اوغراشمشدر . « طبقات مناوی ، ابن کثیر تاریخی ، کتبی » کبی منبعلردن نقلآ « تبیان وسائل الحقایق » ده مندرج اولدینی وجهله ، دولایسیله « شیخ آرسلان تورکمانی » نك منتسبی اولان بوصوفی ، حال حیاتنده ده برچوق اعتراضاته معروض قالمش حتی برمدت حبس اولونمش ، اعدامنه فتوا ویرلدیکی حالده آناطولی یه فرار ایدهرک قورتولمشدی . « افلاکی مناقبی » نده موجود ایکی فقره ، بونک کرک کندیسندن کرک صریدلرندن آچیقدن آچیفه مغایر شریعت

فتوت، و بونکله « رفاعیلک »، کذلک شیعیلکله « قلندریه » و « حیدریه » و بونلرله « یسویلک » و « بکتاشلیق » آراسنده کی صیقی رابطه و مشابهتله، بر اثر تصادف اولمایوب، تاریخیآپک صریح بر صورتده تثبیت و ایضاح ایدم جگمز بر طاقم عامللره مستنددر. کذلک، تورکمن کتلهلری آراسنده اهل سنت عقائدینه مغایر بوکی بر طاقم اعتقاداتک قولایقله انتشاری و حتی یکی بر طاقم اعتقادی زمره لرك تشکلی ده علی العاده بر تصادفه اسنادا و نامایه جقم مهم بر حادثه درکه، دینی و تصوفی هر حرکتی - حتی قبل التدقیق - « ایرانی المنشأ » عد ایدن بسیط و ساده دل متبعلرک شیمدی به قدر هیچ نظر دقتی جلب ایتمه مشدر؛ حالبوکه تورکلرک بو خصوصده کی روللری، عمومیتله ظن اولوندیغندن پک چوق بویو کدر. بوکا اوفاق بر نمونه اولمق اوزره، آلتنجی عصرده سوریه و الجزیره ده بویوک بر نفوذ صوفیانه اجرا ایتمش اولدینی حالده مع الاسف هنوز حقنده هیچ بر تدقیق یاییلمایان « شیخ آرسلان » ک « جعفر » تورکمنلرندن اولدیغنی، و نشر ایتدیکی افکارک هر حالده « قلندریه » اساساتندن فرقلی بولونمادیغنی ذکر ایدم بیلیرز [۱].

« قلندری، حیدری » کی ناملرله ظاهری بر تصوف کسوه سی آلتنده تورکمن بویلری آراسنده مفرط شیعی عقائدی و باطنیه فکرلری نشر ایدن بوبالرک آناطولیده یابدقلری ایلک دینی - سیاسی حرکت « بابائیلر قیامی » نامیله معروفدر (۶۳۷ هـ) : « شمیشاط » حوالیسنده « گفر سود » ناحیه سنده [۲] یتیشن « بابا اسحق » آناطولینک مختلف ساحه لرنده کی

بر طاقم حالر صادر اولدیغنی و داها حال حیاتنده شهرتنک آناطولی به قدر یاییلیدیغنی کوستریور. بدنبی عصر ابتداسنده یاشایان « عبدالرحمن بن ابی بکر » نامنده بر مؤلف، تورکجه به مترجم « هیکل اسرار » آدلی مهم بر اثرنده، « شیخ علی حریری » نک، مریدلرینه « نفسلری نه ایسترسه آنی مباح قبلدیغنی » و بوسورتله پک چوق طرفدار طویلادیغنی و بونلرک اوچ فرقه اولدیغنی سوبله بهرک « افلاکی » بی تأیید ایله مکده در [عربجه سی حقنده « کاتب چلبی » ده هیچ معلومات اولمایان بو ترجمه نک اکسیک و یکانه نسخه سی خصوصی کتبخانه مزده در].

[۱] آلتنجی عصر حرکات صوفیه سی تاریخنده مهم بر موقعی اولان بو تورکمن شیخی حقنده او عصره عائد تاریخی منبعلرده کافی درجه ده تفصیلاته تصادف اولونور. « کشف الظنون » ده بعض صوفیانه رساله لری و اونلره عائد شرحلر مذکور اولدینی کی [بولاق طبعی، ج ۱، ص ۴۱۲، ۴۱۷، ۴۲۲]، اسعد افندی کتبخانه سنده ده بری « عبدالغنی نابلسی » مک دیکری « محمد الحنفی الصالحی » نک اولمق اوزره شیخ آرسلان عائد ایکی رساله موجوددر [۱۴۰۲ و ۱۵۹۰ نومرولرده]. بو تورکمن شیخی حقنده بوتون بومنابعه استناداً اطرافلی بر مونوغرافی وجوده کتیرمک، موضوعمزک تنوری ایچون پک مهمدر. عنعنیه نظراً « خواجه احمد یسوی » نک شیخی اولان « آرسلان بابا » نک ده بو اولماسی بردن بره رد ایدیله بیله جک بر احتمال دکلدر.

[۲] آناطولیده کی دینی - سیاسی بر ماهیتی حائز بوایلک تورکمن قیامنک، سلچوقی ایمپراطورلغنک

توزکمنلر آراسنده برچوق طرفدارلر پیدا ایدم رک « آماسیه » جوارنده بر مغارده برولی حیات اعتکافی کچیرمکده و خاتی و سلطان غیاث الدین سلجوقی ، علیه تشویق ایتمکده

شرق حدودلرند تحذی شایان دقت بر مسئله در . ثانیاً ، بوقیامک تنی وانکشاف ایتدیکی جغرافی ساحه نک نه کی اعتقادات دینییه جلوه کاه اولدینی ، یعنی ، بابائیلک ناصل بر محیط معنوی ایچنده دوغدینی ده - المزدکی وثیقه لره کوره - قولایله ایضاح اولونه بیلیر . اسکی عصرلرده « پولیسیه نلر » کی بر طاقم زمره لرک اعتقاداتنه جلوه کاه اولان بوجغرافی ساحه ده ، اسلام استیلا سندن صو کرا یاواش یاواش بر طاقم « باطنیه » و « غلاة شیعیه » زمره لری تشکل ایتدیکی کی ، بو جنس اعتقادات ایله معلول بعض صوفیانه جریانلرده قوتله اجرای حکم ایتمدر . مثلاً حلب « شهری عصر لرجه « سنی - شیعی » حتی بعضاً « حنفی - شافعی » مجادلاتنه بر ساحه اولدینی کی ، طوپراقلرینک بویوک برقیسی فقرای و مشایخه ، علمایه وقف ایدمک قدر تمایلات زاهدانه مالک اولان « نورالدین شهید » ک قسم انظمی تورکلردن صرکب اوردوسنده ده شراب ایچیلیر و چالنی چالینوردی [کمال الدین ، تاریخ حلب ، « بلوشه » ترجمه سی ، ص ۲۸] ، ینه عین مورخ ، اوساحه لرده بر طاقم « اسماعیلی » قلعه لرینک موجودیتنی بیلدیردی کی [ص ۲۱۵] ، بونلرک طبقی « الموت » اسماعیلری کی قبل و تدهیش سیاستنی قوالاندقلمی ده مختلف وسیله لرله سویلیور . مع مافیله « کمال الدین » ک ذکر ایتدیکی بر حادثه پک زیاده معینداردر : ۵۷۲ تاریخنده حلبک غرب حوالیسندن « سماک » طاغنده اوتوران اسماعیلر هر تورلو محرماتی ارتکابه باشلایه رقی کندیلرینه « صفات » نامی ویردیلر ؛ ارکک قادین هپ بر آراده طوپلانهرق علنی شراب ایچیلوردی ؛ هیچ کیمسه همشیره و یازوج ، سنی بوندن منع ایتیلوردی ؛ قادینلر ارکک لباسی کیمکده ایدیلر . بونلرک بعضیلری - اوزمانه قدر اعتقاداً اسماعیلی اولقله برابر رسماً حلب حکمدارلرینه تابع اولدقلمی حالده (یاقوت ، ووسته نفل طمی ، ج ۲ ، ص ۲۱) - فی مابعد احوالیده کی اسماعیلر رئیس « سنان » ی طانیه جقلرینی اعلان ایتدیلر . « ملک الصالح » بونلره قارش حلب اوردوسنی کونده ردی ؛ طاغیلر برلرینی یوردلرینی براقهرق طاغلرک صارپ تپه لرینه التجا ایتدیلر . نهایت « سنان » کندیسنه ادعای نسبت ایدن بوزمره یه قارش توسطده بولوندی ؛ حلبیلر بونی قبول ایدم رک اوردولرینی بو مشکل وظیفه دن کری آلدیلر ، ونهایت « سنان » بو حرکتیه سببیت ویرن رؤسای توقیف واعدام ایتدیلردی [عین اثر ، ص ۵۹-۶۰] . « الموت » ده کی اسماعیلرک رئیس اولان مشهور « حسن بن محمد بزرک امید » - اسماعیلر آراسنده اساساً موجود بر اعتقاددن بالاستفاده - « ۵۵۹ » سنه سی رمضانک ۱۲ سنی « عید قیامت » اولارق اعلان و معتقدلرینه آرتق بالعموم محرماتی مباح قیلدینی جهته [« جهانکشیای جوینی » نک خصوصی کتبخانه مزده کی یازمه سنک اوچنجی جلدینک صو کنده ، واورادن نقلاً « روضه الصفا » ده ، ج ۴ ، ص ۸۸ ؛ « هامهر » و « دوزی » کی غرب مؤلفلری عیناً بورادن التقاطده بولونمشلردر] ، یوقاریده ذکر ایدیلن بواباحیه حرکتکده اونکله علاقه دار اولماسی محتمل و حتی محققدر . « لاذقیه » حلب ، آنطاکیه « نواحیسنک » ، « عمیق » اوواسنک ، « شمشاط » ، « صرعیش » و حوالیسنک تورکمنلرله مسکون اولدینی ۶-۸ نجی عصرلرده ، احوالیده شایع باطنیه اعتقادلرینک تورکلره سرائتی پک طبیعیدر . « ابن بطوطه » ، بابائیلر قیامندن تقریباً بر عصر صو کرا بوحوالیدن کچرکن ، عین یرلرده ینه عین دینی زمره لره تصادف ایتشدی [شریف پاشا ترجمه سی ، ج ۱ ، ص ۶۵ ، ۷۴ ،

ایدی. نهایت کندی قوتنک، هنوز موغول ضربه سینه او غرامامش بولونان بویوک سلچوقی سلطنتی صارمه حق بر درجه یه کلدیکنه حکم ایدنجه، «کفر سود» و «مرعش» حوالیسندده کی مریدلرینه خبر کونده رده رک قیام اشارتی ویردی [۱]. بوساحه لرده کی کثیف تورکمن کتله لری، «بابا رسول الله» نامی ویردکری بو «قوسی رهبر» لرینک کونک برنده مطلقاً «اعلان جهاد» ایده جگنی بیلدکری جهتله، اساساً حاضر دیلر [۲]. بناءً علیه قارشیلرینه چیقان شهرلر خلقی و «امیر مظفرالدین بن علیشیر» قومانداسنده کی سلچوقی قوتلرینی مکرراً مغلوب ایده رک «ملاطیه، توقات، آماسیه» طرفلرینی اله کچیردیلر؛ او طرفلرده کی تورکمنلرده. اولجه یایلمش اولان پروپاگاندا نتیجه سی اولارق. بونلره هر صورتله مظاهرت ایدیورلردی. سلطان خوف وتلاش ایچنده «قبادآباد» چکیلرک «حاجی ارمغانشاه» ی مقابله یه کوندردی؛ بو قوماندان «بابا اسحق» له بعض مریدلرینی یاقالایوب آصمقله برابر، تورکمنلره یاپدیغی محاربه ده مغلوب

۷۶، ۷۹، ۸۱، ۸۴]. داها «الموت» اسماعیلری آراسنده تورکلرک موجودیتنی بیلدیکمز جهتله [روضه الصفا، ج ۴، ص ۸۴؛ درزیلیکک مؤسسی اولوب «حاکم بامرالله» ک الوهیتی ادعا ایدن «نشتکین» ده نسلاً تورک ایدی]، بوساحه لرده کی اسماعیللردن برقسمنک تورکمن اولماسی قوتله وارددر. بوکوچوک خلاصه، تورکمنلرک عصرلردن بری یاشادقلری بوساحه ده نه کی اعتقادات خلیطه لرینک حکمران اولدیغی و بابائیلکک ناصل بر محیطده ونه کی مختلف تأثیرات آلتنده انکشاف ایتدیکنی کوستره بیلر طنزنده یز.

[۱] آناطولی سلچوقی دولتی اوصیراده هنوز موغول استیلا سبله صارصیلمش اولمادیغی جهتله، «علاءالدین کیفاد» دورنده کی حشمتی ونفوذ معنویسی حالاً محافظه ایدیورلردی. موصل، ماردین امیرلری، حتی الجزیره ده، حلبده، حماده اجرای سلطنت ایدن ایوبی پرنس‌لری کندیسنی متبوع اولارق طانیورلردی [نجیب عاصم و محمد عارف، عثمانلی تاریخی، ص ۴۴۴]. ایکنجی «غیاث‌الدین کیمسرو» ک حلبده کی نفوذی او قدر بویوکدی که، نهایت خطبه و سکه بیله اونک نامنه اولمشدی [تاریخ حلب ترجمه سی، ص ۲۰۴]. سلچوقی دولتی بوسیراده اشغال ایدن یکانه مهم حادثه، خوارزمیلرک سیواس نواحیسندن مهاجرتله «عینتاب» چکیلرله لری وحدودده شورشکار بر عنصر اولارق بولونمه لریدی. «بابا اسحق» ک بویله بر وضعیتده سلچوقی سلطنتنه قارشى قیام تشبشنده بولونمه سی، قوتنک درجه اهمیتنی کوستربرکه، بابائیلرک ایلک قازاندقلری موفقیتلر بو تخمینک پک یاکلیش اولمادیغی مثبتدر.

[۲] «ابوالحسن»، تاریخنده، بو «بابائیلر» حادثه سی حقنده براز ایضاحات ویرمکده در: ۶۳۷ ده روم ممالککنده «بابا» آدلی بر تورکمن چیقه رق کندیسنی بر پیغمبر کی کوسترمک ایسته دی؛ طرفدارلری «لااله الاالله بابا رسول الله» دییه باغیریورلردی. بابا اطرافنه بر جوق آداملر طویلادی؛ فقط سلچوقی حکمداری اوکا قارشى آوردو کونده رده رک درت دفعه محاربه ایتدی؛ و بابا بو حربلرک برنده تلف اولدی.

و شهید اولدی ؛ نهایت ، کمال سرعتله شرق حدودلرندن جلب ایدیلن - مختلط عناصردن مرکب - ایمپراطورلق اوردوسی ، قادینلری و چوققلریله برابر فداکارانه حرب ایدن بو متعصب تورکمن عشیرتلرینی مغلوب و پریشان ایده بیلدی [۱] . بو چوق مهم دینی - سیاسی حرکتله مثلا اورته آسیاده تحداث ایدن «تارابی» قیامی کی [۲] بهض حادثه لر آراسنده بویوک بر مشابیهت آرامق دوغرو دکدر . یدنجی عصرده سوریه ده ، آناطولیده ، شرقی ایرانده موجودیتنی بیلدیکمز بر چوق « قلندریه » بابالرندن [۳] بری اولان « بابا اسحق » ، هیچ شبهه یوق که ، دین

[۱] بو حادثه حقنده داها مفصل معلومات آلمق ایچون « تورک ادبیاتنده ایلمک متصوفلر » [ص ۲۳۲-۲۳۴] ، « هوتسا » نک نشرایتدیکی فارسی مختصر « ابن بیی » تاریخنه [ص ۲۲۷-۲۳۱] ، موسیو « قله مان هوآر » ک « Epigraphie arabe d'Asie mineure, P. 12 » ینه باقیکز . موسیو « بابینغر » ده داخل اولدینی حالدده هیچ بر مورخ ، شیمدی یه قدر بو مهم حادثه نک ماهیتنی اصلا تقدیر و تعیین ایده مه مشدی . یوقاریده کی ایضا حاتمز ، بابائیلر حادثه سنک ماهیتنی آرتق بر معما اولمقدن قور تار مشدر امیدنده یز . « بابینغر » ، « شقایق » ک بو خصوصده ویردیکی معلوماته استناد ایتک صورتیله بومسئله یی بر قانداها مغلق بر شکله صوقشدر [آناطولیده اسلامیت، ص ۱۹۸-۱۹۹] . [۲] بخارا کویلرندن « تاراب » ده یتیشن « محمود » اسملی بر قالبورجینک موغوللره قارشى وجوده کتیردیکی عصیان حرکتی (۶۳۵ هـ) یکریمی بیک کشینک هلاکیله نتیجه لشمش و « بخارا » شهرى موغوللرک انتقامجویانه قتل و غارتلرندن مشکلاتله قور تولمشدر . خلق آراسنده زهد و تقوا ایله و بر طاقم خارق العاده حاللر کوسترمکله شهرت قازانان بوجاهل آدم ، بخارا علماسندن « شمس الدین محبوبی » نک اونى صافدل خلقه قارشى بتپرست موغول استیلاسنی دفع ایده جک بر « مهدی » ، بر « خلاصکار » کی کوسترمه سی و بر طاقم مساعد تصادفلر اوزرینه « بخارا » یی ضبط ایتمش و اطرافنه بویوک بر کتله طویللا مشدی ؛ موغول استیلاسنک تولید ایتدیکی حالت روحیه و طرف الهیدن بر « منجی » کوندریله جکی حقنده کی اعصار دیده اعتقاد ، «تارابی» نک طرفدارلرنده اویله بر قناعت تولید ایتمش کی ، آیریجه جنلردن مرکب بر اوردوسی اولدیغنه ده ایناندقلری رئیس لرینک تلف اولدیغنی خبر آلدقلری زمان ، بونی ، تارابینک « غیبت » ی شکلنده تلقی ایده رک تکرار ظهورینه قدر قارده شنی رئیس یامشلردی [جهانکشیای جویى ج ۱ ، ص ۸۵-۹۰ ؛ حبیب السیر ، روضة الصفا ، و بو دوره عائد سائر منبعلر - « ده فرمه ری » نک نشرایتدیکی « حبیب السیر » متن و ترجمه لری میاننده بو قسمده واردر : ژورنال آزیاتیک ، ۱۸۵۲ کانون ثانی نسخه سنده] . بو « غیبت » تلفیسی ، شکلاسنی اولان بخاراده اوصیرالرده شیعی ذهنیتنک تمکینی کوستردیکی کی ، « جویى » نک افاده سی ده ماوراءالنهر و تورکستانده خلق آراسنده « جن » دعوت ایتمکله مشغول بر صنفک موجودیتنی آکلاتیور .

[۳] داها « ابوسعید ابوالخیر » زماننده « شیخ معشوق طوسی » و « امیر علی عبو » کی تورکمن شیخ لرینک بویوک بر شهرت قازاندقلری بیلورز [نفحات ترجمه سی ، ص ۲۴۸-۲۴۹] . « شیخ آرسلان » له « قطب الدین حیدر » ی و « قلندریه » زمرد سنده تورکلرک موقعی دوشونه جک اولورسه ق ، یوقاریده کی مدعا قولایجه ثابت اولور . یدنجی و سکزنجی عصرده کی بو تورک بابالری

برده سی آلتنده تمامیه سیاسی برغایه استهداف ایدیوردی : سلجوقی سلطاننک قهر و تدمیرینه اوغرامش خوارزم امراسنی دعوت ایتمه سی ، بابانک هر عاملدن استفاده بی بیلن ماهر بر سیاسی اولدیغنی کوستردیکی کبی ، موغوللارک و «ایوبی» برنسلرینک او ائنده سلجوقی حدود لرنده کی وضعیتلرینه نظر آ ، بوحر کتده اونلرکده علاقه دار اولملری احتمالی پک قوتلیدر [۱] . «بابا اسحق» ک اساساً ناصل بر اعتقادده بولوندیغنی [۲] و کندیسسی ایچون چولوقلری چوجوقلریله

حقنده آشاغیده بالمناصبه بعض معلومات داها موجوددر . تصوف تاریخنده شیمدی به قدر هیچ نظر اعتباره آلمانان بورول ، یاواش یاواش پک ای آکلاشیلا جقدر .

[۱] سلطان «غیاث الدین کیخسر وثنی» چوق مضر بر طرز سیاحت تعقیب ایدرهک خوارزم امراسنی مملکتدن قاچیردقدن صوکرآ ، بونلر بوللرنده کی مانعه لری آزوب چیکنه بهرک عینتابه کلدیلر . و «ملک الصالح» ک خدمته کیردیلر ؛ بر قسمی ده حلب اوردوسنه یازیلدیلر . ۶۳۴ - ۶۴۰ سنه لری ائاسنده الجزیره ، حلب ، شرقی آناطولی ساحه سنده سلجوقیلر و حلبیلر علیهنده بر چوق حرکاتده بولونان ، ضبط ایتدکاری یرلرده بوچوق مظالم و تخریبات یابان و بالنتیجه بویوک ضایعاته اوغرایان بو «قانقلی» عشرتلی حقنده «ابن بیی» ده و «حلب تاریخی» نده مفصل معلومات وارددر . «کمال الدین» بونلرک شراب ایچدکارینی بالخاصه قیدایدیور [بلوشه ترجمه سی ، ص ۲۱۱] . اساساً «نسوی» نک ، «جلال الدین خوارزمشاه» اوردوسنده کی تورک لارک موغوللارکی مشرک اولدیغنی سوبله مه سی [«هودا» ترجمه سی ، ص ۱۳۷] تاریخ دینی اعتباریه پک مهم بر قیددر ؛ ینه عینی مؤلف «خوارزمشاهلر» سلطاننک باشلیجه مدار استنادی اولارق «قانقلی» لری کوستردیکی جهته [عین اثر ، ص ۶۰] بو تورکلردن مقصد هر حالده «قانقلیلر» اولاجقدر . مع مافیه بووقایعک عائد اولدینی ۶۱۸ سنه سیله ۶۳۴ سنه سی آراسنده ، سلجوقیلر خدمته کیره خوارزمیلیر - ولو شکلاً اولسون - اسلامیتی قول ایتش اولاجقلرک ، بونلردن او قدر علیهدارانه بحث ایدن «حلب تاریخی» مؤلفی مشرک اولدقلری حقنده هیچ برشی سوبله میور . «کمال الدین» ۶۲۹ ده «ابن دودی» قومانداسنده یتش بیکی پیاده و بر قسمی سواری اولق اوزره بویوک بر تورکمن کتله سنک خوارزمیلیرله التحاق ایتدیکنی سوبله مکده درک [ص ۲۲۱] ، بونلرک ، «بابا اسحق» ک اعدامندن وقایعک موقیتسز لیکله نتیجه لئه سندن صوکرآ ، سلجوقی ساحه سنده قالمقدن اجتناب ایدن بر قسم بابائی تورکمنلری اولماسی احتمالی پک قوتلیدر . بو حادثه ده بابائی قیامنک درجه وسعتنی تقدیر ایچون ای بر مقیاسدر .

[۲] بابائیلر مسئله سنده اک اول کوزه چارپه جق نقطه ، بونک اسکیدن بری تورکمنلرله مسکون وعین زمانده مختلف عقیده و عنعنه لرک ایزلرینی طاشیان بر ساحه ده وجوده کله سیدر . «باطنی» تمایلاتنک مختلف شکلر واسملر آلتنده عصر لرحه کوکله شدیکی بو منطقه ، مؤخرآ صفوی حرکتنکده بر مفر انکشافی اولمشدر . بورالرده کی کوچبه تورکمنلر هیئت مجموعه لریله «بابا اسحق» تبعیت ایتشلردی ؛ و «بابا اسحق» بونلره اوکلرینه کلن هرمانی محو ایتک و بوتون غنائی سربستهجه آلق ایچون مأذونیت کامله ویرمشدی . بر جهاد مقدسه کیدر کبی ، قادینلری ، چوجوقلری و سورولریله کوزلرنده غنیمت و جنت خولیلاری توتهرک زنکین شهرلره صالیدیران بو کوچبه لرک مجموعی ، «ابن بیی» نکده

سوه سوه اولومه آتیلان آتشین طرفدارلرینک او عقانیدی نه صورتله تاقی ایله دکاری حقنده
المزده قطعی بر وثیقه بولونمور؛ آنجاق اونک مفراط « علوی المذهب و قلندری المشرب »
تورکمن بابالرندن اولدینی و - بزم قناعت مزه کوره - « حاجی بکتاش ولی » نکده اونک
باشلیجه خایفه لرندن بولوندینی دوشونولنججه [۱]، کک بالذات بابانک کک مریدلرینک
عقیده لری حقنده صریح و قطعی بر فکر ایدینه بیلیر. یدنجی عصرک ایلك نصفده آناطولینک
پک کنیش بر ساحه سنده کی تورکمنلر آراسنده، اسکی عنعنه لرینه مطابقتدن دولایی، او قدر
قوتله یرلشمش اولان بو « باطنیه » اعتقادلرینک، « بابا اسحق » ک اعدامندن صوکر،
باشده « حاجی بکتاش ولی » اولمق اوزره سائر تورکمن بابالری طرفندن نشر و تعمیم ایدیلرک
عصر لرجه دوام ایتدیکی، آشاغیده ایضاح ایده جکمز و جهله، پک طبیعی داها دوغروسی
ضروریدر. بزه کوره، « سماونه لی بدرالدین » قیامنده « دوبروجه » ده موجود تنی کوردیکمز

تصویری و جهله، پک قانلی اولمشر. « سنجر » عصبان ایدن اوغوزلرک خراسانی فاضل تخریب
ایتدکری دوشونولورسه، بابائی قیامی حقنده آز چوق بر فکر ایدینله بیلیر؛ فقط بابائیر، فضله
اولارق، صمیمی بردینی تعصبله ده مجهز ایدلر. آنجاق ایمپراطورلک مختلط عناصردن مرکب اوردوسی
سایه سنده آناطولی شهرلری بوکوچه استیلا سندن قورتولایلیدی.

[۱] « حاجی بکتاش ولی » حقنده کی اسکی تاریخی وثیقه « افلاکی مناقبی » نده موجود
برقاچ فقره درکه، مشارالیهک « مولانا » ایله معاصر اولدینی کوسترمک صورتیه سائر دلائل تاریخیه
ایله ده تطابق ایدر. بوفقره لک برنده: « دیار رومده بابا رسول نامنده بری ظهور ایله دیک و حاجی
بکتاش خراسانی آدی بر خلیفه سی اولدینی، حاجی بکتاشکده شیخ اسحق عنوانلی درویشی مولانایه
بعض سؤالر صورمق اوزره کوندردیکی، الخ ... » یازیلیدر. موسیو « هوآر » افلاکی مناقبی
ترجه سنده بوفقره یی: « رومده ظهور ایدن حاجی بکتاش ولی به بعضیلری طرفندن بابا رسول الله ده
دنیله دیک » طرزنده قید ایتکده در [ج ۱، ص ۲۹۶]. حالبوکه دارالفنون کتبخانه سنده ۸۵۸
نومروده مقید اسکی بر « افلاکی » نسخه سنده کی: « حاجی بکتاش خراسانی که خلیفه مخلص بابا
رسول بود که در ملک روم ظهور کرده بودند و جماعتی اورا بابا رسول الله می گفتند » جمله سی موسیو
« هوآر » ک بوراده ذهول ایتدیکنی قطعی صورتده کوسترمکده در. مراجعت ایتدیکنز دیگر برقاچ
« افلاکی » نسخه سی بوفکر صری تأیید ایتدیکی کی، آریجه، « مشوی خوان درویش محمود » ک « ترجمه
نواقب » ی ده بوکا دیگر بر دلیلدر [خصوصی کتبخانه مزده ایکی یازمه نسخه یه استناداً]. « ابن
بیی »، « بابا رسول الله » لقبک تورکمنلر طرفندن « بابا اسحق » و یریلدیکنی بیلدیردیک جهله
[ص ۲۳۰]، « افلاکی » ده موضوع بحث اولان « بابا رسول الله » کده عین شخص اولاجنی
وبناء علیه « حاجی بکتاش » ک تاریخاً « بابا اسحق » خلیفه سی اولارق طائیفه سی ایجاب ایتدیکی
قطعیته ادعا اولونه بیلیر. آشاغیده بونی مؤید بعض ایضاحات داها واردر.

باطنی المذهب تورککر، «۶۶۲» ده «صاری صالتق دده» معیتند اورایه کیده ن و قره سی اوغلی «عیسی بک» زمانده قسماً آناطولی یه دونن «بابا اسحق» طرفدارلرینک بقایاسی اولدینی کبی [۱]، آیدین ایلنده «بایزید پاشا» ایله حرب ایدن آتشین و متعصب تورکمنلرده مؤخرآ آیدین ایلنه هجرت ایتمش «بابائی» تورکمنلرینک حفیدلریدر [۲]. کذلک بو کونکی «تخته جیلر»، «چینی» لر داها دوغروسی بوتون آناطولی قزلباشلری ده بونلردن عبارتدر [۳]. بز، قارامان

[۱] بوحادثه - قنده معلومات آلمق ایچون «هامهر» [عطا بک ترجمه سی، ج ۱، ص ۱۶۸] و «صاری صالتق» حقنده ایضاحات ایچون «تورک ادبیاتنده ایلاک متصوفلر» ه باقکیز [ص ۶۳-۶۴]. «هامهر» بونلرک تکرار آناطولی یه عودتی حقنده برشی سویله مه دیکی حالده، روان کوشکنده کی سلچوقنامه ده «قره سی اوغلی عیسی بک» زمانده قره سی اولسکسینه کیردکلری محرردر [تاریخ انجمنی مجموعه سی، ص ۹، ص ۵۶۵؛ - نجیب عاصم و عارف، عثمانلی تاریخی، ص ۴۹۷]. بوعودتک قسماً اولدینی و بونلرک اعتقاد اتندن اوراده ایزلر قالدینی مستغنی ایضاحدر. «صاری صالتق» بکیتاشی عنعنه سینه داخل معروف برصوفی اولدینی و حتی - آشاغیده بحث ایده جکمز - «براق بابا» کبی برطاقم مریدلر یتیشدیردیکی دوشونولورسه، بونک معیتند مهاجرت ایدن تورکمنلرک هر حالده بر «زمره معتقدین» دن مرکب اولاجنی طبعیدر. «حاجی بکیتاش» و دولایسیله «بابا اسحق» له علاقه دار اولدینی یتیشدیردیکی مریدلردن ده پک ابی آکلاشیلان بو «صالتق دده» یی، هر حالده حالت روحیه لرینی وقتيله تصویر ایتمش اولدیغمز [تورک ادبیاتنده ایلاک متصوفلر، ص ۲۸۴] «آلپ ارنلر» دن عد ایده بیلیرز. اکر بوحادثه معلوم مزاولاسه، دوبروجه ده «بدرالدین» ک او قدر طرفدار قازانمسی و بوتون تضییقاته رغماً بو طرفدارلرک عصرلرجه دوامی قولایجه ایضاح ایدیه مزدی. بابائیلک بکیتاشیلرک و «بدرالدین» حرکتک بوصیقی و صریح رابطه لری، «یاقوب» و «بابینگهر» ده داخل اولدیی حالده غرب مدققلرنجه بر تورلو آکلاشیلاماشدی. «بولی» سالنامه سنده، اسکی بروقیه به استناداً، «بارطین» حوالیسنک مقدما «صالتق ابلی» ناميله یاد ایدلیدیکی مقیددر [۱۳۳۴ سنه سینه مخصوص، ص ۲۲۶].

[۲] قره سی یه کچن بابائیلرک اسکی عقیده لرینی محافظه ایتدکلری پک طبیعی اولدینی کبی، بو عقیده لری اوراده کی تورکمنلر آراسنده نشر ایتمه لری ده پک طبعیدر. اساساً «بابا اسحق» طرفدارلری، شرقی و مرکزی آناطولیدن غرب حوالیسنه دوغرو یا بیلیمغه، «بورکلوچه مصطفی» قیامندن چوق اول باشلامشلردی.

[۳] ارغوز منقبه سینه کوره «چینی» لر «کوک خان» اولادیدر. «دیوان لغات الترک» دن باشلایه رق، «جامع التواریخ» ایله اوندن مقتبس تورک- موغول تاریخلرنده، تورکجه سلچوقنامه لرده بوکا تصادف ایدیلیر. داها ۶۷۶ ده طربزون حکمدارلرینک «سینوب» ه هجومی اوزرینه «چینی» تورکلرینک موفقیتله مقابله ایتدکلرینی بیلدورز [هوتما، سلچوقی متنلری، ج ۴، ص ۲۳۳]. «حاجی بکیتاش» ولایتنامه سنده ده «چینیلر» ک هر حالده بوتاریخدن اول اورالره کلدکلرینی کوسترنه صریح برافاده وارددر [خصوصی کتبخانه مزده کی نسخه، ورق ۶۴]. مع مافیه بونلرک بوتاریخدن

اوغوللرینک هنوز پک مجهول اولان مبادی لشکلی ده ، بو بویوک تورکمن قیامیه پک زیاده علاقه دار و اوکاشیه دینی - سیاسی برحرکت سکلنده ایضاح ایدد جکمزنی ظن ایدیورز [۱] .

چوق اول بوجواره کلدکاری و « سینوب » ک - سچوقیلر طرفندن فتحی اوزرینه بو مهم حوالیده عادتاً بر « حدود : اوج » قوتی تشکیل ایتدکاری محقق کیدر . « چینی » لک « بابا اسحق » و پیرولری طرفندن نشر ایدیلن عقیده لری اک نهایت یدنجی عصرک اورتولرنده قبول ایتدکاری قوتله درمیان اولونه بیلیر . « ابن بطوطه » نک سینوبده باشنه کلن بر وقعه ، او حوالیده « طاوشان یمز » قیزیلباشلرک یعنی مفرط علویلرک معلوم اولدیغنی ، شهر خلقنک وبالخاصه حکمدارک بولردن خوشلانمادیغنی کوسته ریورکه [شریف پاشا ترجمه سی ، ج ۱ ، ص ۳۵۷] ، بزم فکرمنزه کوره ، بو طاوشان یمز قیزیلباشلر « چینی تورکمنلری » در . [طاوشان یمک مسئله سی حقنده باقکنز : « حیات الحیوان » ترجمه سی ، ص ۳۴ - یاقوب ، بکتاشی طریقتی ، ص ۳۷] . « صاری صالیتیق » معیتنده دو بروجه یه کچن تورکمنلرک ده بولردن اولدینی قوتله محتملدر . موسیو « باینگهر » ده داخل اولدینی حالده ، آناطولی قیزیلباشلری حقنده تاریخی و اتنوگرافیک تدقیقات یاپانلرک هیچ بری شیمدی یه قدر بو وثیقه لری کورمه مشلردر . آرتق بودلائل و ایضاحاتدن صوکر ، « پابلاغونیا » قیزیلباشلرینک اصلاً تورک اولمادقلری حقنده - « تحت جیلر » حقنده « لوشان » ک یا کلش فکرلرینی تقلیداً - « رینخارد له ثونهارد » طرفندن ایلری سورولن فکرک نه قدر کولونج اولدینی کندیلکندن توضح ایدر . تاریخی تدقیقاته استناد ایتدین ، یالکیز بعض ظاهری مشابهلره و اکثریتله چوق معناسز و موداسی کچمش آنروپولوژی ملاحظاته کوره حکملر ویردن اتنوگرافلرک دائماً یا کیغیه محکوم اولدقلرینی بوده اثباته کافیدر .

[۱] قارامانلیلر - « نشری » یه کوره - موغول استیلاسی اوزرینه غربه کلوب « ارمناک » جوارنده یرلشن تورکمنلردر . مقدا « قرالدین ایلی » نامیله معروف اولان اوساحه ده ، « قارامان » ک کومورجیلرک اشتغال ایدرک « لارنده » یه کومور طاشیدیغنی و ۶۵۴ ده « بایجو » فترنده معیتنده کی تورکمنلرله حرامیلرک باشلاوب نفوذ قازاندیغنی « ابن بیی » یازیور [ج ۴ ، ص ۳۲۲-۳۲۳] . « شکاری » شهنامه سننده « قارامان » ک باباسی « نوره صوفی بن سعدالدین » اولارق کوسته ریلکده و « نشری » ده بو « نوره صوفی » یی ارمناک تورکمنلرینک رئیس اولارق قید ایتدکده در . بو افاده هم « ابن بیی » یی اکمال ، هم ده « نوره صوفی » نک ارمنی مهتدیس اولدینی حقنده « جنابی » نک منفرد افاده سنی تصحیح ایلور [خلیل ادهم ، قارامان اوغوللری حقنده وثائق محکوک (آیری طبع) ، ص ۵] . اکر بویله اوسه ، قارامانلیلردن چوق علمدارانه بحث ایدن « ابن بیی » بواهدای مزیفانه بر صورتده مطلق قید ایدردی . « نوره » نک آلمش اولدینی « صوفی » لقبی ، بونک هر حالده « بابا اسحق » سریدلردن اولدینی ظن قویسنی تولید ایتدکده در . آناطولی قیزیلباشلری کندیلرینه حالا « صوفی » دیرلر . « ابن بیی » نک ، صوک متبعلر مزجه « جری » حادثه سی نامیله ذکر ایدیلن واقعه حقنده کی تفصیلاتی دقتله اوقونه حق اولورسه ، قارامان بکی محمد بکک « چاریقلی تورکمنلرله » شهرلره هجوم ایدرک بابائیلر حادثه سننده اولدینی کی هر طرفی یاقوب یاغما ایتدیردیکی ، و بو تورکمنلرک ینه اسکسی کی قادینلری و چوجوقلریله سیار عشیرت حالده بو عصیان یاپدقلری آکلاشیلیر . « ابن

فی الحقیقه ، « باباییلر » حادثه‌سی وقارامانلیلرک منشأی حقنده کتابنک مختلف برلرنده - شبهه‌سز هیچ رفکر تنقیده مالک اولمایه‌رق ، بربریله تألیفی مشکل ویا غیرقابل مختلف منبعلردن التقاطاً - معلومات ویرمن « خیرالله افندی » ، قارامانلیلرک باباییلرله صمیمی علاقہ‌سنی ، « نوره صوفی » نک بابائی خلیفه‌لرندن اولدیغنی صریح بر صورتده آکلاتیور [۱] .

بیبی ، « باباییلر حقنده اولدینی کی بونلرایچون ده « خوارج » صفنی قولانغنده درکه بوده معنیدارد . بوراده استطراداً آناطولی تاریخنه عائد اوافق لیکن هر حالده شایان دقت بر مسئله دن بحث ایده جکیز : آناطولی تاریخیه اوغراشان بونون مورخلر من ، باشده خیرالله افندی اولمق اوزره ، کندیسنک سلجوقی شهزاده‌سی « غیاث‌الدین سیاوش بن عزالدین » اولدیغنی ادعا ایدمن سرسرینک لقبی « جبری » اولمق اوزره کوستریلر ؛ حالبوکه « ابن بیبی » نک بوندن بحث ایدرکن قولالادینی « جبری طریقت حرفوش پیشه » تعبیرندن بونی استدلال ایتک اصلادوغرودکلدر . مورخ بونی صرف تحقیر و تزییف مقصدیلله قولانمشدر . عاشق پاشا زاده‌نک « شیخ جنید اردبیلی » دن بحث ایدرکن ، اونک اطرافنده طولانانلر حقنده‌ینه عین حقارت آمیز تعبیری قولانغنه‌سی ده بونی قطعی صورتده کوسترییور : « .. ودخی غیری دن یانه نیجه جبری جمع اولدی » [ص ۲۶۶] .

[۱] خیرالله افندی ، تاریخنک ایلك جلدنده « بابا اسحق » حادثه‌سنی مختصراً نقل ایتدکن صوکر [ص ۳۲] ، « طوائف ملوک رومک تفصیلی بیان ایدن بر تاریخ معتبردن » نقلاً ینه عین وقعہ‌بی کتابنک دیگر بریرنده باشقا صورتله آکلاتیرکه [ج ۱ ، ص ۱۰۴-۱۰۵] ، شا کر پاشا بونی عیناً کندی تاریخنه آلمشدر [تورک ادبیاتنده ایلك متصوفلر ، ص ۲۳۲] . بوراده ایشه قاریشدر . یلان « بابا الیاس خراسانی » ، مشهور شاعر « عاشق پاشا » نک بویوک باباسیدر [عالی بکک بونکله شقایقده کی « بابا الیاس عجم » وعاشق پاشا زاده‌ده کی « بابا الیاس دیوانه » بی ایکی آیری شخص عد ایتمه‌سی تماماً یا کایشدر] . خصوصی کتبخانه‌مزرده کی یازمه بر « تواریخ آل عثمان » ده بو وقعہ خیرالله افندینک ذکرایتدیکی طرزده - عاشق پاشا زاده « الوان چلبی » نک مناقبندن نقلاً - مسطوردر . ینه عین یرده ، « بابا الیاس » ک اوغلی « مخلص پاشا » نک قارامانلیلرله مناسبتی حقنده شو فقره‌یه تصادف اولونور : « مکر بر کیجه سلطان غیاث‌الدینی قوللری دیلدیلر . اوغلی وقزی قالمدی . باباییلر (بیلر) دن مخلص پاشا برسبیلله پادشاه اولدی . باباییلری قرنلردن انتقام الب باباییلری قرن لشکردن کیم وارسه هپ قلعیدن کچردی . قرق کون بعضیلری ایدر آلتی آئی بکک ایتدی . آندن صکره کندولرک خلیفه‌لرندن کوره قاضی (..؟ نوره صوفی اولاجق) دیرلردی . ایچ ایله خلیفه اولمشدی . مکر کوره قاضنک (نوره صوفی) نک بش یاشنده براوغلی قلمشدی . آدنه قرمان دیرلردی ، مخلص پاشا اول قرمان ادلواوغلانی تخمه کچوردی ، پادشاه ایلدی ونفس ایدب ایتدی : بنوک نسلی بوولایثی طوته ، پادشاه اوله ددی . قرمان ددکلری نک سببی بودر . قرمان تخمه کچدکده هجرتک ۶۸۷ » . بوروایت خیرالله افندی ده دخی - غالباً مختلف منبعلردن نقلاً - موجوددر . [ج ۱ ، ص ۱۱۷ ده ۶۸۰ دن اول اوله‌رق .. ج ۲ ، ص ۵۹ ده ۷۰۰ وقایعندن صوکر] . بو معلومات شقایق ترجمه‌سندده واردر : ج ۱ ، ص ۲۲-۲۳] . حالبوکه ۶۸۷ تاریخنده قرمان بکی « محمود بک بن قرمان » اولدیغندن ، بوروایت محتاج تنقیددر . خیرالله افندی کتابنک اوچنچی جلدنده ، بونون بومعلوماته ،

قارامان اوغوللارینک آناطولیده کی تورکمن قبیله لری اوزرینده عصر لرجه نه بیوک بر نفوذ اجرا ایتدک لری ، وبالعکس سنی المذهب عثمانلی سلطانلرینک - آشاغیده قسماً ایضاح ایده - جکمز وجهله - آناطولی تورکمنلرینی دائرة اطاعتده طوتمق ایچون نه بیوک مشکلاته اوغرادقلری دوشونولنجه ، قارامان بککرینک تورکمنلرله بوصمیمی مناسبتلرنده هر حالده برعلاقه مذهبییه ده بولونمق احتمالی پک قوتلیدر .

« هزارفن » ک « جنابی » دن مقتبس روایتی ده مزاج ایدهرک : « اشبوقرامانیلره بعضیلری بابائیلر دخی دبرلرکه جنکیزقننه انکیزک شرندن بابا الیاس ایله کلش برطاقم خراسانیلردن عبارتدر » نتیجه سنی چبقاریور [ص ۱۴ - ۱۵] . تدقیقات مستقبله یه انتظاراً ، بوتون بو مباین افاده لردن استدلال اولونه جق مثبت نتیجه یی یوقاریده عرض ایتدک .

— یتیمه دی —

کوهربلی زاده محمد فؤاد
« تورک ادبیاتی تاریخی » مدرسی

